МАНГУ ҚАҲРАМОНЛИК

Бутун дунё пролетарлари, бирлашингиз!

СОВЕТ ЎЗБЕКИСТОНИ

Ўзбекистон Компартияси Марказий Комитети, Ўзбекистон ССР Олий Совети ва Министрлар Советининг органи

ГАЗЕТА 1918 ЙИЛ 21 ИЮНДАН ЧИҚА БОШЛАГАН ◆ 1967 йил 9 май, сешанба ◆ 49 ЙИЛ ЧИҚИШИ, № 108 (13.668). ◆ БАҲОСИ 2 ТИЙИН

Бугун — Ғалаба куни

Қаҳрамон совет халқига, унинг шавкатли Қуролли Кучларига шон-шарафлар!

ШУҲРАТ МАШЪАЛИ АБАДИЙ ПОРЛАСИН

«Номаълум солдат қабри» ёдгорлигининг очилиши

Ярим йил аввал москваликлар 1941 йил декабрида пойтахт бўсағаларини мудофаа қилган номаълум солдатга таъзим қилган эдилар. Ватан фарзандининг жасоратини бутун мамлакат ҳурмат қилган, қаҳрамоннинг ҳокини қабул қилган Кремль деворлари олдида бутун мамлакат ҳозир бўлган эди.

Бугун 8 май Александр боғида улуғвор, камтарин, ҳар бир совет кишисининг қалбига яқин ёдгорликни кўриб турибмиз.

Девор бўйлаб номаълум солдат ҳоки кўмилган жой устида сур тошдан терилган супа чўзилиб кетган. Ичкарида қизил гранит плиталардан териб ишланган жуда катта квадрат сағана. Ўртада қора мармарга катта бронза юлдуз қўйилган. Унинг шакли Совет Иттифоқи Қаҳрамонлари кўкракларида тақиб юрадиган олтин юлдузга ўхшаш. Юлдуз марказидаги туйнукда бугун, ғалаба байрамимиз арафасида, шуҳрат машъали ёқилиб, у мангу порлаб туради.

Бош сағана — монументал комплекснинг бир қисмигинадир, холос. Унинг чап томонидаги пушти кварцитдан териб кўтарилган деворга: «1941—45 йилларда Ватан учун фидо бўлганларга» деб битиб қўйилган. Ўнгдаги унча баланд бўлмаган гранит деворда 6 та мармар блок кўтарилган. Бу блокларда Улуғ Ватан уруши йилларида Ватаннинг мард ўғил ва қизлари қони тўкилган қаҳрамон шаҳарларнинг муқаддас тупроғи сақланади.

Манеж майдонига неча ўн минглаб москваликлар келишди. Улар тантанали пайт — «Номаълум солдат қабри» ёдгорлигининг очилишини кутиб туришибди.

Биз қадимий Кремль девори олдида мангулик шуҳрат машъали чақнайдиган ҳаяжонли минутлар тўғрисида гапиргани яна бу ерга—Москванинг муқаддас жойига қайтиб келамиз. Ҳозирча эса, Ленинград тош йўлининг 40-километрига ўтамиз. Бу ерда Ленинграддан Москвага абадий шуҳрат машъалини келтирган бронетранспортер эрта саҳар тўхтаган эди.

...Муқаддас машъала келтирган транспортер Зеленоград олдида юришини секинлаштириб, обелиск қад кўтарган ўртоқлар қабри яқинида тўхтайди. Бу жой Москвадан унча узоқ эмас. 1941 йил бу ерда Крюково посёлкаси бўлиб, унинг учун оғир қонли жанглар бўлган эди. Пойтахтимизга бостириб кирмоқчи бўлган фашист дивизиялари мана шу ерда тор-мор этила бошлади. Номаълум солдат ўшанда мана шу ерда ҳалок бўлиб, ўртоқлар мозорига кўмилган эди.

Вақт эрта бўлишига қарамай, Зеленограднинг неча минглаб аҳолиси тош йўлдаги митингга тўпланди.

Митинг тугади. Ўртоқлар қабридаги бетон плитага: «Бу ерда 1941 йилда Москвани ҳимоя қилиб ҳалок бўлган жангчиларнинг шарафига ёдгорлик қўйилади», деган ёзувли металл пластина маҳкамлаб қўйилади.

Болалар қабрга яқинлашиб, гулдасталар қўядилар. Уларнинг кетидан Зеленоград меҳнаткашлари гулчамбарлар билан келадилар. Мотам марши садолари янграйди, осмонга милтиқлардан уч марта ўқ узилиб, салют берилади.

Ҳарбий ҳурмат кўрсатилади ва мотоциклчилардан иборат фахрий эскорт кузатувидаги бронетранспортер ўрнидан равон қўзғалиб, Москва томон йўлини давом эттиради.

...Ҳамма ёқ тинч, сокин. Қишлоқча, экин экилган дала кўриниб ўтади ва бирданига яна тош йўлга қадар тақалиб ўсган ўрмонзор кўзга ташланади.

Вақт даҳшатли ҳарбий йиллар воқеаларини биздан ҳамон орқага суриб бормоқда. Унча аҳамияти бўлмаган ҳодисалар хотирадан батамом йўқолиб кетади. Лекин совет кишилари 1941 йил кузини, Москва остоналаридаги мана шу ерда қонга беланган Қизил Армия қутурган гитлерчилар галаларининг ҳужумини қайтарганлигини мутлақо эсидан чиқармайди.

Ленинград тош йўли кўприкка яқинлашиб келади. Кўприк устунларидаги «Москва» деган ёзув узоқдан кўзга ташланиб туради. Бронетранспортер дарё устидан ўтади. Марс майдонининг машъали пойтахтда!

Ҳоки Кремль девори остида кўмилган солдат номи номаълумлигича қолгани сингари Марс майдонида кўмилганлардан кўпларининг номи ҳам номаълумлигича қолди. Революция шаҳри ўз машъалини Ватан солдатига, қаҳрамонга юборди.

Белоруссия вокзали... Маяковский майдони... Пушкин майдони. Болалар ажойиб маросимни қизиқиб кузатадилар. Улар ўтган уруш тўғрисида билсалар-да, Ватан гитлерчилар армияси билан қонли кураш олиб боришга тўғри келганида қандай оғир йилларни кечирганлигини ҳали тушуниб олишлари керак. Ветеранлар, ҳалок бўлган аскарларнинг хотинлари ва оналарининг юзлари жиддий ва ғамгин.

Хотиралар юракни ташвишга солади, орқага яна бир бор назар ташлаб, ғалаба учун босилган оғир йўлни кўздан кечиришга мажбур этади. Фашистлар вермахтининг вакиллари сўзсиз таслим бўлиш актига имзо чекиб, бутун Германия оқ байроқларга чулғанган кунга қадар бу йўл жуда узоқ бўлди. Ўша кун Улуғ Ғалаба куни бўлди. Ғалаба бизга жуда қимматга тушди. Ҳозир, 22 йилдан кейин ҳам ўша кунларни эслаган кишиларнинг кўзлари ёшга тўлиши бежиз эмас. Озмунча жасур солдатларимиз уйларига қайтиб келмади-ку, ахир!

Абадий шуҳрат ва мангулик машъали келтирган бронетранспортер Манеж майдонига кириб боради.

Меҳнаткашлар колонналари устида қизил байроқлар ҳилпирайди. Ҳарбий бўлинмалар саф тортиб қотиб турибдилар. Пойтахтнинг барча районларидан келган минг-минглаб москваликлар мана шу тантанали воқеанинг шоҳидлари бўлишни истадилар. Кўпларнинг кўкрагида ҳарбий орденлар ярқираб турибди. Ветеранлар 1945 йил майидаги Ғалаба кунини эсладилар. Ўшанда Қизил майдон ва Манеж майдонида, Александр боғида, бутун Москвада одамлар тўлқини мавжланарди. Ўша вақтдаёқ халқ ўртасида Ватаннинг шонли ҳимоячилари шарафига ёдгорлик ўрнатиш тўғрисида гап борганди.

Пойтахт меҳнаткашлари ва уларнинг меҳмонлари билан бирга Л. И. Брежнев, Г. И. Воронов, А. П. Кириленко, К. Т. Мазуров, Н. В. Подгорний, Д. С. Полянский, М. А. Суслов, А. Н. Шелепин, В. В. Гришин, П. Н. Демичев, Д. Ф. Устинов, Ю. В. Андропов, И. В. Капитонов, Ф. Д. Кулаков, Б. Н. Пономарев, М. С. Соломенцев ўртоқлар ҳам туришибди.

СССР Министрлар Совети Раисининг ўринбосарлари Н. К. Байбаков, В. Э. Димшиц, В. А. Кириллин, М. А. Лесечко, В. Н. Новиков, И. Т. Новиков ва Л. В. Смирнов, А. И. Микоян ва Н. М. Шверник ўртоқлар ҳам шу ерда туришибди.

Машҳур лашкарбошиларга кўзимиз тушади. Улар орасида СССР мудофаа министри Совет Иттифоқи Маршали А. А. Гречко, СССР мудофаа министрининг биринчи ўринбосари, Совет Иттифоқи Маршали И. И. Якубовский, СССР Қуролли Кучлари бош штабининг бошлиғи Совет Иттифоқи Маршали М. В. Захаров, Совет Армияси ва Ҳарбий-Денгиз Флоти бош сиёсий бошқармасининг бошлиғи армия генерали А. А. Епишев, Совет Иттифоқи маршаллари бор.

КПСС Москва шаҳар комитетининг биринчи секретари Н. Г. Егоричев ҳозир бўлганларга мурожаат қилади. Бугун, Ғалаба куни арафасида, дейди у, биз Улуғ Ватан урушининг номсиз қаҳрамони ҳоки кўмилган қадимий Кремль девори олдида тўпланиб, Номаълум солдат ёдгорлигини тантанали суратда очиб, унинг қабри устида абадий шуҳрат машъалини ёқмоқчимиз.

Бу муқаддас жойга келтирадиган зиёрат сўқмоғидан ҳеч қачон қадам узилмайди. Бу ерга фарзандини йўқотган чуқур ғам-андуҳли, нуроний кекса она ҳам, эри қайтиб келмаган солдат беваси ҳам, отасини болалигидагина кўрган ўғил ҳам келади. Улар учун, ҳар бир совет кишиси учун Номаълум солдат ҳамиша чексиз яқин ва ёр-биродар бўлиб қолаверади.

Фронтдаги дўстлар, уруш ветеранлари Номаълум солдатни ўзларининг полкдош ўртоқлари деб билиб, унинг порлоқ хотирасига таъзим қилгани, қуролдош ўртоқларига честь бергани келиша беради.

Бу ёдгорлик бутун уруш қаҳрамонларига халқнинг чуқур ҳурмат рамзи, Ватанимизнинг озодлиги, шон-шуҳрати ва мустақиллиги учун ҳаётини берган барча кишиларга абадий миннатдорчилик рамзи бўлиб қолсин.

«Номаълум солдат қабри» ёдгорлиги партия Марказий Комитети билан Совет ҳукуматининг қарорига биноан қурилди. Совет Иттифоқи Коммунистик партияси Марказий Комитетининг Бош секретари ўртоқ Леонид Ильич Брежневдан Улуғ Ватан урушида ҳалок бўлган қаҳрамонлар шарафига абадий шуҳрат машъалини ёқишни сўраймиз.

Унутилмас онлар. Ленинграддан Москвага қадар йўл босиб келган бронетранспортёрга шонли учувчи, Совет Иттифоқи Қаҳрамони А. П. Маресьев яқинлашади. Марс майдонидан келтирилган оловдан машъала ёқиб, уни Номаълум солдат қабрига томон элтади.

КПСС Марказий Комитетининг Бош секретари Л. И. Брежнев абадий шуҳрат машъалини қабул қилади. У, машъални қабрга тутади ва шу заҳоти қабр устида аланга чақнайди. Мангулик машъали ёнади! Машъал совет халқининг ўлмас жасоратини эслатиб, абадий порлайверсин.

Тўплардан уч марта салют берилади. Радио тўпларнинг гулдуросини, Совет Иттифоқи давлат гимнининг оҳангларини Москвадан узоқ-узоқларга таратади. Бугун бутун мамлакат москваликлар билан бирга пойтахтни тинглаб ва кўриб турибди.

Қаҳрамон шаҳарларнинг тупроғи Кремль девори олдида! Бу тупроқ Волгограддаги машҳур Мамаев қўрғонидан ва Брест қалъаси девори олдидан, Ленин шаҳридаги Пискарев қабристонидан ва Одесса мудофааси сарҳадларидан, Киев мудофааси қатнашчиларига қурилган обелиск остонасидан ва Севастополдаги абадий шуҳрат машъали ёниб турган Малахов қўрғонидан олинган.

Қаҳрамон шаҳарларнинг вакиллари тупроққа тўлдирилган бронза найчаларни гранит блокларга қўйиб, ўлмас солдат ёдгорлиги олдида фахрий қоровулда турадилар.

Номаълум солдат қабри олдида гулчамбарлар ва гулдасталар уюлиб кетади. Биринчи гулчамбар КПСС Марказий Комитетидан. Бу гулчамбарни партия ва Совет ҳукуматининг раҳбарлари қўядилар. СССР Олий Совети Президиуми, СССР Министрлар Совети, СССР Мудофаа министрлигининг гулчамбарлари ҳам қўйилади.

Москва гарнизонининг солдатлари ва офицерлари, ҳарбий денгизчилар қаҳрамонга ҳарбий ҳурмат кўрсатиб, Манеж майдонидан тантанали марш билан ўтадилар.

Номаълум солдат қабри олдидан пойтахтнинг минг-минглаб меҳнаткашлари ўтди.

1967 йил 8 май — Ғалаба куни арафаси Москва йилномасига унутилмас саҳифа бўлиб киради.

Москвадаги абадий машъал совет халқининг Улуғ Ватан уруши йилларидаги ўлмас жасорати, оммавий қаҳрамонлигининг рамзи сифатида, тинчликни муқаддас сақлашга чақириқ бўлиб порлаб турибди.

Н. ЖЕЛЕЗНОВ, Б. ЛУКЬЯНОВ, А. МЕДВЕДЕВ, С. ФРОЛКИН.

(ТАСС мухбирлари).

А. Холиқов чизган расм.

СССР МУДОФАА МИНИСТРИНИНГ БУЙРУҒИ

1967 йил 9 май. № 112 Москва шаҳри.

Солдат ва матрос, сержант ва старшина ўртоқлар!

Офицер, генерал ва адмирал ўртоқлар!

Армия ва флот ветеранлари, Улуғ Ватан урушининг барча қатнашчилари!

Бугун совет халқи ва бутун прогрессив инсоният ғалаба байрамини нишонлайди. Иккинчи жаҳон урушини бошлаган фашистлар Германияси батамом тор-мор келтирилиб, ҳеч сўзсиз таслим бўлганидан бери орадан йигирма икки йил ўтди. Совет халқи ва унинг шавкатли Қуролли Кучлари ўтган урушнинг асосий оғирлигини ўз елкаларида кўтариб ўтдилар, фашист босқинчиларни тор-мор қилишда ҳал қилувчи роль ўйнадилар. Фронтда ва мамлакат ичкарисида халқимиз қилган мислсиз шижоат асрлар бўйи яшаяжак.

СССР Қуролли Кучларининг Улуғ Ватан урушидаги ғалабаси Улуғ Октябрь вужудга келтирган Совет тузумининг енгилмас ҳаётий кучини кўрсатувчи ёрқин далил бўлди, Коммунистик партия доно раҳбарлигининг натижаси бўлди.

Иккинчи жаҳон урушида герман фашизми ва япон милитаризми тор-мор келтирилганлиги жаҳон тарихининг бутун боришига ғоят катта таъсир ўтказди. Халқаро империализм позициялари жуда заифлашиб қолди, Европа ва Осиёдаги бир қанча мамлакатларнинг социализм йўлига ўтиши учун, миллий озодлик ҳаракатининг авж олиши учун қулай шароит вужудга келди.

Урушдан кейинги йилларда бизнинг мамлакатимиз экономика, фан, техника, маданиятни ривожлантиришда зўр муваффақиятларга эришди. Эндиликда совет халқи КПСС XXIII съездининг тарихий қарорларини амалга ошириш йўлида фидокорона меҳнат қилмоқда, буюк санани — Улуғ Октябрь социалистик революциясининг 50 йиллигини муносиб кутиб олишга ҳозирланмоқда.

Совет Иттифоқи мамлакатимизда коммунизм қуриш, жаҳон социализм системасини мустаҳкамлаш, тинчликни сақлаш ва мустаҳкамлаш учун қулай шароитни таъминлашга қаратилган тинчликсевар ташқи сиёсат йўлини изчиллик билан ўтказиб келмоқда. Бироқ, бутун меҳнаткаш халққа яқин ва тушунарли бўлган бу сиёсат бутун инсониятни қонли уруш гирдобига ташлашга яна уринаётган агрессив империалистик доираларнинг жиддий қаршилигига дуч келмоқда.

АҚШ империалистлари Вьетнамдаги уруш ҳаракатларини кундан-кунга кенгайтирмоқдалар, жаҳоннинг бошқа районларида ҳам кескинликни авж олдирмоқдалар.

Германия Федератив Республикасида нацизм ва милитаризм кучлари кейинги вақтларда яна бош кўтара бошлади. Федерал ҳукумат Европадаги мавжуд чегаралар масаласидаги ўзининг реваншчилик позициясидан, Ғарбий Берлинни даъво қилишдан, ядро қуролини ўз қўлига олишга зўр бериб интилишдан бир қадам ҳам чекингани йўқ. Унинг ташқи сиёсат йўлида герман империализми традицион сиёсатининг аллақачонлардан бери таниш белгилари кўриниб турибди.

Коммунистик партия ва Совет ҳукумати ана шу ҳолатларни тўла равишда ҳисобга олиб, Ватан хавфсизлигини янада мустаҳкамлаш учун зарур чораларни кўрмоқдалар.

Ўзларининг шонли жанговар традицияларига содиқ бўлган СССР Қуролли Кучлари қардош социалистик мамлакатларнинг армиялари билан бирга доимий жанговар тайёр ҳолда турибдилар, социализмнинг буюк ғалабаларини маҳкам туриб муҳофаза қилмоқдалар.

Совет Қуролли Кучларининг шахсий составини, Улуғ Ватан урушининг барча қатнашчиларини ғалаба байрами билан табриклайман ва қутлайман!

Фашистлар Германияси устидан ғалаба қозонилган куннинг 22 йиллигини нишонлаш юзасидан БУЮРАМАН:

Бугун 9 майда маҳаллий вақт билан соат 21 да Ватанимиз пойтахти — қаҳрамон шаҳар Москвада, иттифоқдош республикаларнинг пойтахтларида, қаҳрамон шаҳарлар: Ленинград, Волгоград, Севастополь, Одессада, қаҳрамон Брест қалъасида, шунингдек, Мурманск, Свердловск, Новосибирск, Хабаровск, Владивостокда ўттиз марта тўп отиб, салют берилсин.

Қаҳрамон совет халқига ва унинг шавкатли Қуролли Кучларига шон-шарафлар!

Яшасин барча ғалабаларимизнинг илҳомчиси ва ташкилотчиси — Совет Иттифоқи Коммунистик партияси!

Ватанимизнинг озодлиги ва мустақиллиги учун олиб борилган жангларда ҳалок бўлган қаҳрамонларга абадий шон-шарафлар!

СССР мудофаа министри
Совет Иттифоқи Маршали
А. ГРЕЧКО.

ПАРТИЯ ВА ҲУКУМАТ РАҲБАРЛАРИ КРЕМЛДА В. И. ЛЕНИНГА ҚЎЙИЛАДИГАН ҲАЙКАЛНИНГ КОНКУРС ЛОЙИҲАЛАРИ ВИСТАВКАСИНИ БОРИБ КЎРИШДИ

КПСС Марказий Комитети Сиёсий бюросининг аъзолари, КПСС Марказий Комитети Сиёсий бюроси аъзолигига кандидатлар, КПСС Марказий Комитетининг секретарлари 8 майда Москвадаги Марказий виставка залига келиб, Кремлда В. И. Ленинга қўйиладиган ҳайкал конкурс лойиҳалари виставкасини кўздан кечирдилар.

(ТАСС).

ЎЗБЕКИСТОН ВАКИЛЛАРИ ТУРКМАНЛАР ЮРТИДА

Шу кунларда туркманлар юртида Ўзбекистон деган сўз тиллардан тушмаяпти. Бу сўз театрларнинг залларида янграб эшитилмоқда, газеталарнинг биринчи саҳифаларида йирик харфлар билан босилмоқда, радио ва телевизион эшиттиришларининг бошланишида тилга олинмоқда, биноларга, кўчаларга, ҳатто автобус ва троллейбусларга осиб қўйилган минг-минглаб алвонларга ёзиб қўйилган. Туркманистон қардошлик ва дўстликнинг ёрқин байрамига, республикалар юбилей олди маршининг муҳим босқичига айланган ўзбек адабиёти ва санъати декадаси руҳи билан яшамоқда.

«Баҳор» ансамбли Туркманистонда зўр шуҳрат қозонди. Гўктепе районининг пахтакорлари билан сабзавоткорлари шу ансамбль билан бир неча соат «дилкашлик» қилдилар. Кўпгина колхозлардан келган деҳқонлар район марказида рақс усталарини хурсандчилик билан кутиб олишди. Социалистик Меҳнат Қаҳрамони, Максим Горький номли колхоз раиси Расул Пашиев уларнинг ҳис-туйғуларини ифодалаб бундай деди:

— Бугун биз учун сизлар артистларгина эмас, шу билан бирга қардош халқнинг мухтор вакиллари ҳамсиз. Бинобарин биз,— деди у, — Ўзбекистон меҳнатчиларига бизнинг энг эзгу тилакларимизни етказишингизни сўраймиз. Ҳорманглар, азиз дўстлар! Ишда Сизларга катта-катта янги муваффақиятлар тилаймиз!

Шу ернинг ўзида, марказий майдонда «Баҳор» концерт қўйиб берди. Концерт ғоят зўр муваффақият билан ўтди.

Туркманистондаги ҳамма театрлар, маданият саройлари, концерт заллари тепасида декада эмблемаси товланиб турибди. Бу эмблема ўзбек ва қорақалпоқ авторлари пьесаларининг премьераларини кўриш учун Мулланапас номидаги академик драма театрига таклиф қилади. Биринчи бўлиб улуғ Ҳамзанинг «Бой ила хизматчи» асари қўйилди. Ундан кейин З. Фатхуллиннинг «Ёшликда берган кўнгил» ва С. Хўжаниёзовнинг «Суймаганга суйканма» асарлари қўйилади.

Махтумқули номидаги опера ва балет театри СССР халқ артисти Вели Мухатовнинг «Қонли адоватнинг хотимаси» операсининг премьерасини декадага бағишлади.

Лекин декада спектакллар ва концертлар билангина чекланиб қолаётгани йўқ. Ҳар куни ўнлаб ижодий учрашувлар ўтказилмоқда.

Г. ЛИПШИЦ,
С. ФРОЛОВА,
(ЎзТАГ махсус мухбирлари).
Ашхобод шаҳри.

САМИМИЙ ТАБРИКЛАР

Л. И. Брежнев, Н. В. Подгорний, А. Н. Косигин ўртоқлар Германия Демократик Республикасининг раҳбарлари — Вальтер Ульбрихт, Вилли Штоф, Иоганнес Дикман, Эрих Корренс ўртоқларга телеграмма юбориб, уларни ва Германия Демократик Республикасининг барча меҳнаткашларини немис халқи гитлерчилар фашизмидан озод қилинган куннинг йигирма икки йиллиги билан самимий табрикладилар.

* * *

Вальтер Ульбрихт, Вилли Штоф, Иоганнес Дикман, Эрих Корренс ўртоқлар Л. И. Брежнев, Н. В. Подгорний, А. Н. Косигин ўртоқларга телеграмма юбориб, уларни, Совет Иттифоқи халқларини ва шонли Совет Армиясининг барча ҳарбий хизматчиларини фашист агрессорлар устидан қозонилган тарихий ғалабанинг ва немис халқи гитлерчи йиртқичлардан озод қилинганлигининг 22 йиллиги муносабати билан Германия Демократик Республикасининг аҳолиси номидан ва шахсан ўз номларидан қардошларча табрикладилар ва қутладилар.

(ТАСС).

ҒАЛАБА, МАРДЛИК,

«СОВЕТ ТУЗУМИ ТАРИХДА МАЪЛУМ БАРЧА УРУШЛАРНИНГ ЭНГ ОҒИРИ БЎЛГАН УЛУҒ ВАТАН УРУШИ ЙИЛЛАРИДА АЙНИҚСА ҚАТТИҚ СИНОВДАН ЎТДИ. СОВЕТ ХАЛҚИНИНГ БУ УРУШДА ҚОЗОНГАН ҒАЛАБАСИ СОЦИАЛИСТИК ЖАМИЯТНИНГ ИЛГАРИЛАБ БОРУВЧИ ТАРАҚҚИЕТИНИ ТЎХТАТИБ ҚЎЯ ОЛАДИГАН КУЧ ДУНЁДА ЙЎҚЛИГИНИ ТАСДИҚЛАДИ».

КПСС ПРОГРАММАСИДАН.

9-май — Ғалаба байрами. «Советский художник» нашриёти чиқарган плакат.
(ТАСС фотохроникаси).

Суратда: тревогадан сўнг!
В. Гатчиков фотоси. (ТАСС фотохроникаси).

МОСКВА. Қизил майдон. 1965 йил 9 май. Улуғ Ватан урушида совет халқи ғалаба қозонган куннинг 20 йиллиги шарафига ҳарбий парад.
В. Егоров фотоси. (ТАСС фотохроникаси).

МОСКВА. Қизил майдон. 1965 йил 9 май. Улуғ Ватан урушида совет халқи ғалаба қозонган куннинг 20 йиллигини нишонлаш шарафига бўлган ҳарбий парад. Суратда: Уч босқичли қитъалараро ракеталар.
Э. Евзерихин фотоси. (ТАСС фотохроникаси).

Совет Ватани гитлерчилар Германиясига қарши Улуғ Ватан урушини ғалаба билан тамомлаганига 22 йил бўлди. Шиддатли жанглар 1418 кун кечаю кундуз тинмай давом этди. Мамлакат ўзининг бутун кучини, халқимиз ўзининг бутун топган-тутганини — ҳамма нарсани фронтга хизмат қилдирди.

ТАСС мухбирлари шу саҳифа учун тайёрлаган материаллар совет жангчиларининг мардлиги тўғрисида, уларнинг жанг майдонларидаги ботирлиги ва фидокорлиги тўғрисида ҳикоя қилади.

Биринчи таран

«Урушнинг биринчи кунида соат 4-30 минутда 9- авиация дивизияси 124- қирувчи авиаполкидаги 28 самолёт фашист осмон қароқчилари билан ҳал қилувчи жанг қилмоқ учун осмонга кўтарилди. Бошланиб кетган жангда шу полкнинг ёш учувчиси младший лейтенант Д. В. Кокорев Улуғ Ватан уруши тарихида биринчи бўлиб таран қилди. Осмондаги жанг вақтида Кокорев самолётининг пулемётлари ишламай қолди. Ана шу пайтда учувчи ўзининг самолётини душманнинг «мессершмидт-110» самолёти томон йўллаб ўз самолётининг парраги билан фашист самолётининг дум томонини қирқиб юборди. Ўзини бошқариш имкониятидан маҳрум бўлган немис қирувчи самолёти ерга ағдарилиб тушди. Кокорев ўзининг самолётининг шассисини йиғиштириб далага қўндиришга муваффақ бўлди».

(«Совет Иттифоқи Улуғ Ватан уруши тарихи. 1941 — 1945»).

Сўнгги соатда

Немисларнинг Москвани қуршаш ва олиш плани барбод бўлди
Москва бўсағасида немис қўшинларининг мағлубияти

Ғарбий фронтга қарши 13 та танк дивизиялари 33 та пиёда қўшинлар дивизиялари ва 5 та моторлаштирилган пиёда қўшинлар дивизияларини келтириб қўйган Германия қўшинлари 1941 йил 16 ноябрда Москвага иккинчи катта ҳужумни бошладилар...

6 декабрга қадар бизнинг қўшинларимиз шиддатли мудофаа жанглари олиб бориб, душманнинг ёнбошидаги зарбдор гуруҳлари ҳужумини тўхтатиб ва унинг ёрдамчи қисмлари томонидан Истра, Звенигород ва Наро-Фоминск томонларига берилаётган зарбаларини даф қилиб турдилар. Шу жанглар давомида душман катта-катта талафотлар берди. Унча тўлиқ бўлмаган маълумотларга қараганда, 16 ноябрдан 5 декабргача авиация ҳаракатларини ҳисобга олмаганда бизнинг қўшинларимиз душманнинг 777 танкини, 534 автомашинасини, 178 та тўп-замбаракларини, 119 та миномётини, 224 та пулемётини яксон қилдилар ва қўлга туширдилар; душман аскарларидан 55 минг 170 киши ўлдирилди.

Ғарбий фронтимизнинг қўшинлари шу дамгача олиб борилган жангларда душманнинг тинкасини қуритиб, 1941 йил 6 декабрда унинг ёнбош томонларидаги зарбдор гуруҳларига қарши ҳужумга ўтдилар. Шу бошланган ҳужум натижасида мана шу иккала гуруҳ тор-мор келтирилди ва техникаси, қурол-яроғларини ташлаб ҳамда жуда катта талафотлар бериб, шошилганича чекинмоқда.

Ҳужумга ўтилганидан сўнг, 6 декабрдан 10 декабргача қўшинларимизнинг қисмлари аҳоли яшайдиган 400 дан кўпроқ жойни ишғол қилдилар ва немислардан озод қилдилар.

6 декабрдан 10 декабргача 386 танк, 4317 автомашина, 704 мотоцикл, 305 тўп-замбарак, 101 миномёт, 515 пулемёт, 546 автомат қўлга туширилди...

Бу маълумотлар дастлабки маълумотлар бўлиб ҳали тўлиқ эмас. Чунки ҳужум давом этаётганлиги сабабли ўлжаларнинг ҳаммасини ҳисоблаш имконияти йўқ...

(Совет информация бюросининг 1941 йил 12 декабрдаги ахборотидан).

Туғалишнинг бошланиши

«Москвадан чекиниш ҳаммамизда даҳшатли таассурот қолдирди. ... Қор саҳросида оёғини судраб бораётган қуролсиз, жулдир солдатларнинг узундан-узоқ колонналарини бугун ҳам кўриб турибман. Қишлоқлардан кўчирилган аҳолининг кўриниши бундан ҳам даҳшатлироқ эди... «Куйдирилган ер» тўғрисидаги буйруқ биринчи марта қўлланилди. Менинг гапим шуки 1941—42 йиллардаги чекиниш катта ҳарбий танглликнинг бошланиши бўлди. Шу танглликдан немис армияси моддий жиҳатдан ҳам, маънавий жиҳатдан ҳам шу дамгача ўзини ўнглаб олгани йўқ».

(Генерал-лейтенант Рудольф Бамлер, 47-танк корпусининг собиқ командири).

Сталинград жанги

«Совет қўшинларининг икки ярим ой давом этган ҳужуми натижасида Сталинград олдидаги немис-фашист армияси жуда катта қурбонлар бериб, беш ой ичида босиб олган жойларнинг ҳаммасини бой берди. Қарши ҳужум давомида Доннинг бепоён даштларида душманнинг беш армияси, шу жумладан немисларнинг икки, руминларнинг икки ва итальянларнинг бир армияси тор-мор келтирилди... 1942 йилнинг 19 ноябридан то 1943 йилнинг 2 февралига қадар немис-фашист қўшинларининг жамики талафоти 800 минг кишидан ошиб кетди.

(«Совет Иттифоқи Улуғ Ватан урушининг тарихи. 1941 — 1945» китобидан).

СОВЕТ жангчилари Харьковдаги Дзержинский майдонида шаҳарни озод қилганларидан сўнг (1943 йил, август).
(Совет Армияси Марказий музейининг материалларидан). (ТАСС фотохроникаси).

Гитлерчи генералнинг эътирофи

«1942 йил. Сталинград иккинчи жаҳон урушининг бурилиш нуқтаси бўлиб қолди. Сталинград олдидаги жанг Германия тарихидаги энг катта мағлубият бўлди. Россия учун эса бу жанг энг катта ғалаба бўлди; ўтган урушдаги Россия иттифоқчиларидан биронтаси ҳам бундай ғалаба билан мақтана олмайди».

Генерал майор Ганс Дерр.

Ленинградга олиб борадиган тош йўлда

«Ленинград мудофааси рус солдатининг ҳайрон қоларлик бардамлигини кўрсатувчи такрорланмас намуна тариқасида асрлар бўйи сақланади. 20 гвардиячининг шижоати ҳеч қачон унутиладими, ахир. Гвардиячи лейтенант Трифонов уларнинг командири эди. Улар Ленинградга олиб борадиган тош йўлга биринчи бўлиб ёриб ўтдилар. Душман бу ботирларга қарши икки рота солдат юборди, танклар келтирилди. Гвардиячилар мудофаа қилишга тутиндилар. Чорраҳада шиддатли жанг уч кун қайнади. Лекин 20 рус солдатининг қаршилигини гитлерчилар синдира олмадилар.

Гвардиячилар сафи камая берди. Лекин тирик қолган ҳар бир солдат ўн киши учун жанг қила берди. Михаил Полозков битта граната билан қолгач, ўзини душманлар билан бирга портлатди. Бронебойчи Иван Никитин ёнилғили охирги бутилка билан фашистлар танкига эмаклаб бориб, уни ёндириб ташлади.

20 солдатнинг ҳаммаси мана шундай жанг қилди. Улар ҳалок бўлди-ю, лекин душманни ўтказишмади. Жанг майдонида душманнинг 300 ўлиги, яксон қилинган олти танки қолди...».

(«Отважний воин» Қизил Армия газетасининг босмахонасида 1943 йил 10 апрелда босилган варақадан).

ОЛЬГА БЕРГГОЛЬЦ

ЛЕНИНГРАД САЛЮТИ

Руслар замбараги берган салютни
Яна тингламоқда жумлаи-жаҳон.
Душман маҳв этилди,
Ленин шаҳари
Яна яйраб нафас олмоқда шодон.
Қамал йили кузин ким унутарди,
Эсимизда узоқ аёзли тунлар.
Душман тинмай бизни тўпга тутарди,
Бомбалар ҳуштаги,
гумбур-гумбурлар...
Аммо, курашардик чекмай оҳ-фарёд,
Қўрқув йўламасди дилларга мутлоқ.
Мағлуб бўлишини билгандик жаллод —
Еримизга қадам босган кундаёқ!
Қаҳр-ла келди қиш. Эҳ, у азобни
Тони урар экан унутмас ҳеч қалб.
Очлик ва юпунлик қиларди ҳуруж
Томчи сув — тўтиё,
эдик ташналаб!
Ўлим билан очлик шаҳримиз узра
Қора булут янглиғ солганди соя.
Марҳумларни дафн этардик маҳзун,
Расму русумга ҳам қилмай риоя...
Лекин биз ажалнинг қаддини букиб,
Зафар айёмини кутардик муштоқ.
Ва дердик:
— Урушда ютқаздинг, жаллод, —
Шаҳарга муштингни ўқталгандаёқ!
Қувониб тинглайди жумлаи-жаҳон,
Тўплар салют бериб солар гулдурос.
Ленин шаҳри янчиб ёвни беомон
Тантана қилмоқда ғолибларга хос!

Охунжон ҲАКИМОВ таржимаси.

Тор-мор

«Берлиндаги операция Улуғ Ватан урушидаги энг катта операцияларнинг бири бўлди. Бу операцияда ҳар иккала томондан уч ярим миллиондан кўпроқ киши, 50 мингдан зиёд тўп-замбарак ва 8 мингга яқин танк ва ўзи юрар артиллерия установкалари, 9 мингдан кўп самолёт қатнашди. Берлиндаги операцияда Совет Қуролли Кучлари 70 та пиёда аскарлар дивизияси, 12 та танк дивизияси ва 11 та моторлашган дивизиядан иборат энг катта немис-фашист гуруҳларидан бирини тор-мор келтирди. Душманнинг 480 мингга яқин солдат ва офицери асир қилиб олинди.

(«Совет Иттифоқининг Улуғ Ватан уруши тарихи. 1941 — 1945» китобидан).

Таслим

ГЕРМАНИЯ ОЛИЙ ҚЎМОНДОНЛИГИНИНГ ОХИРГИ ҲУЖЖАТИ

«Биз, қуйида имзо чекканлар Германия олий қўмондонлиги номидан ҳаракат қилиб, қуруқликдаги, денгиздаги ва осмондаги барча қуролли кучларимизнинг, шунингдек ҳозирги вақтда немис қўмондонлиги остида турган барча кучларимизнинг Қизил Армия олий бош қўмондонлигига ва айни вақтда иттифоқчи экспедицион кучлар олий қўмондонлигига ҳеч сўзсиз таслим қилинишига рози бўлдик».

Имзо чекканлар:

Генерал-фельдмаршал Кейтель,
Адмирал Фридебург,
Генерал Штумпф.
1945 йил 9 май, 00 42 минут.
Карлсхорст

* * *

Уруш йилларида совет учувчилари 200 мартадан кўпроқ таран қилдилар, шу жумладан 17 та иккинчи марта таран қилдилар. Учувчи А. Хлобистов душман самолётини уч марта таран қилди, Б. Ковзан — тўрт марта таран қилди.

Урушнинг бешинчи куни Н. Ф. Гастелло ўзининг ёниб турган самолётини душманнинг бир тўда жанговар техникасига йўллаб, қаҳрамонона шижоат кўрсатди. Бу шижоат кейин 74 марта такрорланди.

1943 йилнинг февралида оддий солдат Александр Матросов душман дзотининг амбразурасини ўз кўкси билан бекитиб, бу билан жангнинг муваффақиятли бўлиб чиқишини таъминлади.

Энди Матросовдан олдин ҳам 22 азамат шундай қаҳрамонлик кўрсатганлиги ва уларнинг номлари маълум бўлиб қолди. Шулар орасида танк ротасининг политруги А. К. Панкратов мана шундай қаҳрамонлар рўйхатида биринчи бўлиб турибди.

Урушнинг биринчи кунларидан то охирги кунларигача 210 жангчи мана шундай шижоат кўрсатдилар. Шулардан 3 киши тирик қолди. Буларнинг номи Владимир Майборский, Товье Райз, Александр Удодов.

Совет Қуролли Кучлари шу уруш давомида немисларнинг 507 та дивизиясини ва фашистлар Германияси шерикларининг 100 та дивизиясини яксон қилдилар, асир қилиб олдилар ва тор-мор келтирдилар. Гитлерчилар совет-герман фронтида 77 мингга яқин самолёт ва 48 минг танк йўқотдилар.

Жангчи халқ, қаҳрамон халқ

Халқимизнинг ўз социалистик Ватанига бўлган чексиз муҳаббати, коммунизм идеяларига бениҳоя садоқати Улуғ Ватан урушининг жанг майдонларида миллион-миллион совет кишилари кўрсатган қаҳрамонликнинг асосий манбаи бўлди. Жаҳонни фашистлар қирғинидан халос қилиб қолган халқимиз бутун прогрессив инсониятнинг миннатдорчилигига сазовор бўлди. Совет Армияси жангчиларининг шижоати халқ хотирасида умрбод ва абадий сақланади.

Жангчиларимиз кўрсатган қаҳрамонликларнинг намуналари жуда кўп ва буларни санаб чиқишнинг имконияти йўқ. Улардан фақат баъзиларинигина айтиб ўтамиз.

Брест қалъасининг ҳимоячилари урушнинг биринчи кунларидаёқ душманнинг энг орқа томонида ўз қўшинларидан ажралиб қолганликларига қарамай, охирги патрон қолгунча ва охирги қатра қон қолгунча таслим бўлмай, босқинчиларга қарши шиддатли курашни бир ой давом эттирдилар. Майор П. М. Гаврилов, капитан В. В. Шабловский, старший политрук Н. В. Нестерчук, лейтенантлар И. Ф. Акимочкин, А. М. Кижеватов, младший сержант Р. К. Семенюк, полк тарбиялаётган бола П. С. Клипа ва бошқа кўпгина қаҳрамонлар шулар жумласидандир. Улар душманга таслим бўлмадилар.

Москва учун олиб борилган жангларда кўпгина қаҳрамонона шижоатларнинг шоҳиди бўлдик. 1941 йил 12 декабрида Клин шаҳри яқинидаги Ново-Щчапово қишлоғи ёнида душманнинг дотлари (мустаҳкамланган ўт очиш нуқталари) пиёда қўшинларимизнинг ҳужумини тўхтатиб тураверди. Комсомол младший лейтенант Н. С. Шевляков (348-ўқчи дивизия 1174- ўқчи полкининг взвод командири) икки жангчини ўзи билан бирга олиб, душман дотига эмаклаб борди ва тутун чиқарадиган гранаталарни ҳамда жанговар гранаталарни дотга ирғитди. Азаматларнинг бу ҳаракати бир оз вақтгача бўлса ҳам яхши натижа берди... Шевляков оғир ярадор бўлди. Аммо у шундай аҳволга тушиб қолганига қарамай, охирги кучини йиғиб, ўз гавдаси билан душман доти амбразурасини тўсиб қўйди ва жонини фидо қилиб, полкнинг муваффақиятли ҳужумини таъминлади. Унга Совет Иттифоқи Қаҳрамони унвони берилди.

Қуролли кучларнинг ҳамма турларидаги жангчилар Берлинга штурм қилишда шавкат кўрсатдилар. Шу жангларда қатнашган қисмлар ва қўшилмаларнинг ҳаммасини санаб чиқишнинг имкони йўқ.

В. М. Шатилов қўмондонлик қилаётган дивизиянинг жангчилари 30 апрель соат 14-25 минутда Рейхстаг устига қизил байроқ ўрнатиб, Совет армияси фашистлар Германияси устидан ғалаба қозонганлигини бутун дунёга маълум қилдилар.

Урушдан кейинги йилларда совет халқи экономикани, маданият, фан ва техникани ривожлантиришда катта муваффақиятларга эришди. Совет давлатининг 50 йиллик юбилейини кутишга ҳозирланаётган халқимиз Ватанни янада ривожлантириш ишига муносиб ҳисса қўшмоқда.

Ватанимизнинг шонли Қуролли Кучлари биринчи класс ракета-ядро қуроли, танклар, қудратли авиация билан таъминланганлар, улар социалистик Ватанни маҳкам қўриқлаб турибдилар.

Лекин дунё нотинч бўлиб турибди. Американинг ҳукмрон доиралари эрксевар Вьетнам халқига қарши босқинчилик урушини олиб бормоқдалар. Ғарбий Германия реваншчилари атом қуролига эга бўлишни, Европанинг мавжуд чегараларини ўзгартиришни талаб қилмоқдалар.

Мана шуларнинг ҳаммаси совет халқини, унинг шонли жангчиларини, агар агрессор Улуғ Октябрь ғалабаларига ҳамла қилишга ботинса, ҳар қандай душманнинг ҳужумини даф этишга ҳамиша тайёр бўлиб туриш учун мамлакатимизнинг иқтисодий қудратини ҳам, мудофаа қудратини ҳам доимо мустаҳкамлаб туришга мажбур қилади.

Д. ЛЕЛЮШЕНКО,
Армия генерали, икки марта Совет Иттифоқи Қаҳрамони.

ЭМАН

(ҲИКОЯ)

Иброҳим РАҲИМ.

Маннон Мавлоновнинг экипажи тунги жангдан қайтмади. Қайтиши шарт эди. Бу воқеа кўпларни ташвишга солди, баъзилар типирчилаб қолишди.

Душманни қоралаб бораётган танклар авангарди пистирмага учради. Далага эндигина намозгар салқини тушган бўлса ҳам ўрмон алла қачон қора либосда эди. Фақат ўрмон йўлигина шойи лентадай оқариб турарди. Бу йўлнинг икки ёнида ўрнашиб олган немис танклари, пана ерлар, ҳатто йўғон дарахт каллакларига уя қурган фауст-патрончилар бу йўлнинг ҳар қаричини аввалдан қорага олиб қўйган эди. Бу ерларда пайдо бўлган ҳар бир қора пистирманинг оқ емидай гап эди.

Танкчиларимиз бундан бехабар эдилар. Улар тошни қизиғида босиш ўтида ёниб, душманни қоралаб борардилар. Ўрмон йўлига оғиз очиб туфган сумбалар авангарднинг танкини ўтказиб юбориб, унинг изидаги иккинчи танкни тўпга тутди. Илматешик бўлиб кетган танк аввал ловуллаб ёнди, сўнг портлаб кетди. Унинг кетидаги танклар тақка-тақ тўхтаб қолди.

Саф боши бўлган «етмишинчи» машина анча узоқлаб кетгач, қаттиқ отишма бошлангандан кейингина орқасига бурилди. Бу танкка кичик лейтенант Маннон Мавлонов командирлик қиларди. Мавлонов вазиятни дарҳол англади: колонна пистирма ўти ичида, унинг экипажи эса, ёвнинг орқасидаги якка-ёлғиз куч эди. Нима учун мени ўтказиб юборишди? Шошиб қолишдимми ёки менинг танкимга тўп ўтмадими? Немиснинг ҳийласи эмасмикин бу? Ҳийла! деб ўйлади Мавлонов. «Улар сени тирик ушлашмоқчи. Ушлаб бўпти!».

Маннон Мавлонов тасодифан юз берган хавфни қанча тез англаган бўлса ундан қутулишга шунча тез ҳаракат қилди. Ўйлаб ўтиришга вақт йўқ эди. Мутлақо! У танкини тўппа-тўғри ўрмонга бурди-да дарахтларни қарсиллатиб синдириб, ўт чақнаётган томон юрди. Ўрмонда беҳисоб чақмоқ чақмоқда эди. У гоҳ ловуллаб, гоҳ сўниб турарди. Ёнганда олам чароғон бўлиб кетар, сўнганда зимистон бўлиб қоларди. Бу ҳол Мавлоновнинг ишини гоҳ оғирлаштирар, гоҳ енгиллаштирарди. Теварак атроф ёришганда дарахтлар денгизида сузиб юрган унинг «ўқ ўтмаси» бaралла кўзга ташланар, тўп еми бўлиш хавфи туғиларди. Шуъла сўниб, атроф қоронғилашганда эса, унинг куни туғарди. Ҳар қалай, жанг сурони унинг кўмакчиси эди. Ўзи билан ўзи ўралашиб турган немислар орқаларига ўтиб олган совет танкини унутаёзган эдилар. Бу Мавлоновнинг айни муддаоси эди. Урушда бундай омад камдан кам келади. Мавлонов синаш учун танки билан пистирмачилар теппасига ташланди.

Шу чоқ пистирмадаги баъзи чақмоқлар чақилмай сўнди, баъзи тўпларнинг уни ўчди. Етмишинчи совет танки эзиб улгурмаган душманни унинг пўлат умрови ағдарган қора қайинларни эзар, мажақлар ёки тириклай кўмиб ташларди. Агар комбат Соколов рация орқали уни хавфли жойдан чақириб олмаганда эди, Мавлонов бу қизиқ ишини бир бурда зирҳ ва қатра қон қолгунча давом эттираверарди. Нима қилсин, командирнинг амри вожиб. Мавлонов икки ўт ўртасидан чиқдию, ҳам душман кўзидан, ҳам ўзимизникилар назаридан ғойиб бўлди.

Шу маҳал бизникилар тунги жангни тўхтатдилар. Сабаби тор йўлга тизилиб олган танкларнинг қора ўрмондаги пистирма билан жанг қилиши бизга қўл келмас эди. Совет танклари ўт соча-соча ўрмондан чиқди.

Қурбонлар ва ўлжалар сарҳисоб қилинганда Мавлонов экипажининг дараги чиқмади.

Бу — катта жумбоқ, айни вақтда оғир йўқотиш эди.

Тонг отгач, тунги жанг борасида юборилган маълумотда Мавлонов экипажи ҳақида ҳеч нарса ёзилмади. Комбат уни қурбон бўлганлар қаторига ҳам қўшмади, «дараксиз йўқолди»га ҳам чиқармади. «Келиб қолар» деди-да унинг номини ҳарбий маълумот саҳифасидан ўчириб қўйди. Аммо бу оғир йўқотиш эди. Кичик лейтенант Мавлонов батальоннинг чиниққан танкчиларидан эди. Соколов, уни тегирмондан бутун чиқадиган одам дерди. Чиндан ҳам Мавлонов кўп жанглардан омон чиққан. Шунинг учун унинг «Етмишинчи танки» сумбасида олтита беш қиррали қизил юлдуз порлаб турибди. Бунинг бештасини Мавлонов экипажи ёзган бўлса ҳам, унинг биттасини комбат ўз қўли билан сумбага ўйиб ясаган.

Сумбага ўйилган бу нақш Мавлонов танки жанговар биографиясининг бошланиши бўлиб, унинг ажойиб тарихи бор эди.

Москва бўсағасида Гудериан танк қўшинлари билан олишув бораётган кезда бир «тигр» Соколов танкини мўлжалга олиб, биқинини тешай деб турганда старшина Мавлонов уни портлатиб юборган ва Соколовни ўлимдан сақлаб қолган эди...

— Қидирилсин! — буюрди комбат.

Уч танк Мавлонов экипажини қидиришга чиқиб, кечқурун қуруқ қайтди. Шундан кейин бригада штабига «Маннон Мавлонов экипажи ҳалок бўлди» деб рапорт ёзишга тўғри келди. Комбатнинг нохуш хабаридан комбриг Ивановнинг сочи тикка бўлди. «Бекор гап! — деди комбриг. — Жангдан бутун чиққанини ўз кўзим билан кўрганман. Қидирилсин!».

Қидириш давом этди. Бу қидиришда бригада штабининг ҳамма алоқа воситалари қатнашди. Разведгуруҳлар ҳам тунги жанг майдони чегараларини синчиклаб қараб келди. Қидиришлардан натижа чиқмагач, Мавлонов экипажи душман қўлига тушиб қолган бўлса керак, деб тахмин қилдилар. Шубҳа туғилишига икки асос бор эди. Бири: немисларнинг бу танкни безарар ичкарига ўтказиб юбориб, орқасидаги танкни мажақлаши ва шу билан йўлини кесиб қўйиши совет танкини бутунича қўлга тушириш эмасмиди? Иккинчиси: Совет танки пистирма сафларини депсаётганда ҳам унга тўп отилмагани бежиз эмас. Демак, бу иш танкни қопқонга тушириш учун қилинган...

Бригада штабининг бошлиғи Мавлонов экипажининг йўқолиши ҳақида ана шундай тахминлар билан корпус штабига маълумот ёзди ва уни комбриг Ивановнинг имзосига олиб кирди. Иванов ўз комкори номига ёзилган ҳарбий маълумотни ўқиркан, юзини буриштирди, уни йиртиб ташламоқчи бўлди ва пешанасини андак тириштириб, чап кўзини хиёл қисиб, қоғознинг тепасига «Бекор гап! Мавлонов бирор жойда палов пишириб ўтиргандир!..» деб ёзиб қўйди.

— Бу қандай ҳазил? — деб ўйлади штаб бошлиғи. — Ҳозир ҳазил қиладиган вақтми?

— Сиз уни яхши билмайсиз, — деди комбриг. Мен биламан уни. Сиз унинг паловини бир марта ҳам еганингиз йўқ, мен неча бор роҳат қилиб еганман, мазаси ҳали ҳам оғзимдан кетганича йўқ.

Штаб бошлиғи ҳеч нарсани англамай елкасини қисди.

Комбриг вазмин одам эди. Ҳамсуҳбатига бирор нарсани уқтирмоқчи бўлса гапни мисолдан бошларди. Бу гал ҳам у гапни мисолдан бошлади-да «Сиз янги одамсиз, Мавлоновни яхши танимайсиз» деб унга урушнинг боши — 1941 йилнинг кеч кузи ва илк қишида бўлган воқеани айтиб берди.

Резерв қисмлар фронтни ёриб ўтган душман йўлини тўсгани тепаликда истеҳком қурмоқда эди. Чекинаётган қисмларимиз орасида оқсоқланиб, гоҳ йўталиб, гоҳ пишқириб ярадор «КВ» танки келдида истеҳком қурилаётган тепалик олдида тўхтади. Танкдан қорача йигит тушди. Терини енги билан артиб, сўради:

— Командир қаерда?

Уни капитан Ивановнинг олдига юбордилар. Ивановнинг иши зарур эди. У танкчининг исми-шарифини сўрагач унга кўприкнинг ўнг томонидаги чўққини кўрсатиб, «Танкингни шу ерга кўм, пўлат қалъа бўласан» деди, «КВ» экипажига эса: «Шу ёқда пайдо бўлган душман сенинг ихтиёрингда — ҳисоб китобини ўзинг қилавер» деди.

Эртасига немис колоннаси бир кўриниш бердию «КВ»нинг икки зарбидан кейин бу йўлакка бурнини суқмади. Индинига отишмалар бу тепаликнинг орқасида эшитилиб тез узоқлашиб кетди.

ЖАСОРАТ САҲИФАСИ

ЖАНГОВАР ЙИЛЛАР

Ф. НОРХЎЖАЕВ,
артиллерия генерал-майори

Ватанимиз ва бошқа социалистик мамлакатларнинг халқлари, уларнинг шонли Қуролли Кучлари, бутун прогрессив инсоният бутун Совет Иттифоқининг Улуғ Ватан урушида фашистлар Германияси устидан ғалаба қозонган кунни 22-марта кенг нишонлаётир.

Совет халқи бу урушда олижаноб ва адолатли мақсадлар йўлида жанг қилди. Биз ўз уйимизни, фарзандларимизни, ота-онамизни инсониятнинг ашаддий душмани — гитлерчилардан ҳимоя қилган эдик. Биз Октябрнинг буюк ғалабаларини, энг илғор ижтимоий тузум — социализмни ҳимоя қилган эдик. Совет халқи бу курашда ғалаба қозониш учун кўплаб қурбонлар берди, гўзал қишлоқ ва шаҳарларимиз вайрон бўлди. Инсоният тарихида бу қадар қонли кураш сира бўлган эмас. Мамлакатимиз халқлари бу курашда катта синовдан ўтди. Улар она-Ватанимизнинг озодлиги ва мустақиллигини сақлаб қолиш билан бирга, бошқа халқларни Гитлер асоратидан қутқариб қолдилар.

Фашистлар мамлакатимизнинг пойтахти Москвага, революция бешиги Ленинградга шиддат билан интилдилар. Улар бу шаҳарларнинг нодир ёдгорликларини, маданий бойликларини талашга, завод-фабрикаларини вайрон этиш, аҳолисини эса қиришга қасд қилган эдилар. Гитлер ва унинг атрофидагилар Совет Иттифоқи олти ҳафта, ҳатто уч ҳафта ичида тор-мор бўлади, деб ўйлашган эдилар.

Лекин халқимиз социалистик тузумнинг, жонажон Коммунистик партиянинг куч-қудратига, унинг енгилмаслигига қаттиқ ишонарди. Урушнинг биринчи кунларидаёқ халқимиз, жангчиларимиз бутун дунёга қаҳрамонликнинг ажойиб намуналарини намойиш қилди, она-Ватанга, Коммунистик партиянинг улуғ ғояларига чексиз садоқатини кўрсатди.

Младший лейтенант Кокарев немис самолётлари орасига ёриб кириб, биринчи атаканинг ўзидаёқ душманнинг иккита самолётини уриб туширди.

Урушнинг бешинчи куни туркистонлик учувчи капитан Гастеллонинг жасорати ҳақидаги хабар бутун дунёга таралди. Душманнинг кучли ҳужуми туфайли Совет Армияси урушнинг дастлабки кунларида вақтинча орқага чекинишга мажбур бўлди. Аммо қўшинларимиз кучли жанглар билан душманга катта талафот етказиб орқага чекинишарди.

Фашист босқинчиларига қарши кураш умумхалқ курашига айланиб кетди. Партия ва ҳукуматимизнинг: «Ватан хавф остида» деган чақириғидан руҳланиб, бутун совет халқи оёққа турди. Иттифоқимиздаги барча миллат халқлари немис-фашист босқинчиларига қарши Улуғ Ватан урушига отландилар. Кўплаб совет кишилари кўнгилли бўлиб фронтга жўнадилар.

Ўзбек халқи Ватанимиздаги барча халқлар қаторида ўзининг бутун куч-қудратини ва билимини душман устидан ғалаба қозонишга сарфлаш учун, керак бўлган тақдирда Ватанимиз бахт-саодати йўлида ўз жонини қурбон қилишга тайёр эканлигини кўрсатди.

Тошкент шаҳар тўқимачилар коллективининг 1941 йил 23 июндаги резолюциясида шундай дейилади: «Биз, Тошкент тўқимачилари шу дақиқадан бошлаб ўзимизни социалистик Ватан ҳимоясига тайёр, деб ҳисоблаймиз». Митингда кўплаб ватанпарварлар фронтга юборишларини сўраб ариза бердилар.

«Мени ҳаракатдаги Армияга юборишингизни ўтиниб сўрайман, токи фашистлар ўзбек халқи она-Ватанни истаган вақтда ҳимоя қилишга тайёр эканлигини билсинлар», — деган эди ўз аризасида токарь Алиматов.

Тўрт ўғилнинг отаси Мамажонов: «Қонхўр душман менинг Ватанимга бостириб кирди, менинг ўрним фронтда, тўрттала ўғлим билан бирга фашист босқинчиларига қарши курашга юборишингизни илтимос қиламан», — деб ёзган эди аризасида.

Урушнинг дастлабки уч ойи ўтгач, ҳарбий ҳаракат Ватанимиз бўйлаб кенг авж олди. Кўпгина йўналишларда Гитлер қўшинлари Совет Армиясининг кучайиб бораётган қаршилигини зўр машаққат билан қайтарар, кўплаб қурбонлар берардилар. Жанглар кетма-кет давом этарди. Уларнинг натижаси Германия бош штабининг стратегия ва оператив планларига мутлақо мос келмасди. Душманнинг Ленинградни босиб олиш ва Совет Болтиқ фронтини йўқ қилиш ҳақидаги хаёллари барбод бўлди. Уларнинг ҳужуми шаҳар остоналарида тўхтатилди.

Ленинградликлар барча қийинчиликларга қарамасдан бутун дунёга: «Ленинград ҳеч қачон душманга таслим бўлмайди» деб хитоб қилдилар.

Марказий йўналишда ҳам душман ғоят оғир Смоленск жангига дуч келди. Жанубий-ғарбда эса Гитлер армиясининг силжиши кўплаб қурбонлар бериш ва қанчадан-қанча техникани йўқотиш ҳисобига амалга ошди. Ўша вақтларда Гитлар Бош штабининг бошлиғи ўз кундалигида қуйидагиларни ёзган эди: «Душман қўмондонлиги чаққон ва усталик билан ҳаракат қилмоқда. Унинг қўшинлари шиддатли ва ақл бовар қилмайдиган жанг қилмоқда». Немис қўшинлари орқасида партизан ҳаракати тобора авж олмоқда эди. Москва остоналарида ҳам тарихий жанглар бошланди. Совет Армияси Москва остоналарида Гитлер қўшинларига биринчи катта зарба бериб, немис армиясининг енгилмаслиги ҳақидаги афсонани пучга чиқарди. Шунингдек, унинг «Яшин тезлиги»даги кураш планини бутунлай барбод этди.

Волга қирғоқларидаги жангда эришган ғалабамиз ҳам янада катта аҳамиятга эга бўлди. Бу ғалаба катта ҳарбий-сиёсий воқеа бўлиши билан бирга, иккинчи жаҳон уруши ва Улуғ Ватан урушида катта бурилиш ясади. Бу ерда душманнинг 330 000 кишилик группировкаси тор-мор этилди. Бу ҳақда Гитлер генераллари «Волгада немис армиясининг енгилганлиги немис халқи каби унинг армиясини ҳам ваҳимага солди. Илгари Германия тарихида ҳеч қачон шунча кўп қўшин қурбон бўлмаган», — деган эдилар.

Совет армияси Курск остоналарида ҳам ажойиб операцияни амалга оширди. Душман бу ерда жуда катта куч — 1 миллионга яқин солдат ва офицер, 3 мингга яқин танк, 2 мингта самолёт ва 10 минг қурол-яроғ тўплаган эди. Гитлер ҳужумга ўтиб, урушнинг боришини ўз фойдасига бурмоқчи бўлди. Совет қўшинлари унинг бу мақсадини чиппакка чиқардилар. Курск остоналарида душман қўшинларининг тор-мор этилиши қўшинларимиз учун Днепрга чиқишга имкон берди. Шу билан Улуғ Ватан уруши ва иккинчи жаҳон урушидаги ҳал қилувчи бурилиш тугалланди. Волга қирғоқларида авжига чиққан зўр курашда янги давр — учинчи рейх ҳарбий машинасининг инқирозга юз тутиш даври бошланди. Европада иккинчи фронт ҳали очилмаганлигига қарамасдан, Қизил Армия стратегик ташаббускорликни душман қўлидан узил-кесил тортиб олди ва уни фашист Германияси тўла-тўкис тор-мор этилгунча ўз қўлида маҳкам сақлаб турди.

Белоруссия операциясида ҳар иккала томондан 4 миллиондан ортиқ киши, 60 минг қурол-яроғ, 8 мингдан ортиқ танк, 9 минг самолёт қатнашди. Бу операция давомида совет қўшинлари душманнинг 68 дивизиясини тор-мор қилдилар. Белоруссия, Болтиқ бўйи, Украина жангларида эришган ғалабамиз натижасида она-Ватан тупроғи немис-фашист босқинчиларидан тўла-тўкис тозаланди. Совет Иттифоқи Гитлер Германиясига ҳал қилувчи зарба берганлиги ҳаммага маълум бўлиб қолди. Буни Германиянинг раҳбар ҳарбий арбоблари ҳам тан олдилар.

«Волгадаги ҳалокатдан сўнг аҳвол иккинчи фронтсиз ҳам етарли даражада хавфли бўлиб қолган эди», — деб ёзган эди генерал Гудерман.

Ҳатто Черчилль гулдурос қарсаклар остида нутқ сўзлаб туриб: «Дунёда ҳали герман армиясини Совет Армияси сингари синдирган ва енган ҳамда унга шундай катта талафотлар етказган ҳеч қандай куч бўлган эмас», — деган эди.

Фашист Германияси устидан ғалаба яқинлашиб, Гитлер ҳарбий машинаси инқирозга юз тутиши муқаррар бўлиб қолгандагина, инглиз ва америка иттифоқчиларимиз «Европада иккинчи фронтни очишга шошилиб қолдилар».

1945 йил апрелида урушнинг якунловчи этапи — Берлин операцияси бошланди. Қўшинларимиз душманнинг 250 дивизиясининг қаршилигини енгиб, Германия пойтахтига кириб келдилар. 1 Май куни жасур разведкачиларимиздан Егоров ва Кантария Рейхстаг устига ғалаба байроғини тикдилар. 9 май куни эса қўшинларимиз Гитлер қўшинларининг Чехословакиядаги сўнгги группировкасини тор-мор қилиб, Прага шаҳрига кириб келдилар.

Гитлер Германияси сўзсиз таслим бўлди.

Совет Иттифоқи фашист Германияси билан яккама-якка олишувда ҳам ҳарбий, ҳам сиёсий, ҳам иқтисодий жиҳатдан ғалабага эришди.

Совет халқи ва унинг шонли Қуролли Кучлари Гитлернинг бутун жаҳонга ҳукмронлик қилиш ҳақидаги авантюристик планларини барбод қилди. Фашист Германиясининг мақталган ҳарбий машинасини синдириб ташлади ва фашизм устидан ғалабага ҳал этувчи ҳисса қўшди.

Душман устидан ғалаба қозонишдек улуғ ишга Ўзбекистон меҳнаткашлари ҳам жуда катта ҳисса қўшдилар.

Армиямиз ўзининг ажойиб маънавий-ҳарбий фазилатларини намойиш қилди. У ўз байроғини шон-шуҳратга буркади, ота-боболаримизнинг жанговар анъаналарини бойитди

Партия ва ҳукуматимиз совет жангчиларининг Улуғ Ватан уруши жанг майдонларида кўрсатган мислсиз қаҳрамонликларини юксак баҳолади. 11 400 жангчига Совет Иттифоқи Қаҳрамони унвони берилди. Улар орасида ўзбеклардан 80 киши бор. Бугунги байрам кунида Совет Иттифоқи Қаҳрамонлари генерал Собир Раҳимов, полковник Б. Бобоев, Ш. Умаров, оддий солдат Тўйчи Эрйигитов, собиқ партизан М. Топиболдиев каби халқимизнинг асл фарзандлари номини фахр билан тилга оламиз.

Совет халқи ва унинг армиясининг буюк жасорати асрлар оша яшайди. Ўтган урушда эришган улкан ғалабамиз дунёда социализмнинг олға ҳаракатини тўхтатиб қоладиган ҳеч қандай куч йўқлигини исботлади. Социализм ва коммунизм ғоялари ҳамиша яшайди ва ғалаба қозонади, миллионлаб кишилар онгига сингиб кетган бу ғоялар бутун дунёда тантана қилади.

Немис-фашист босқинчиларига қарши курашда Иттифоқимиздаги барча миллат хотин-қизлари ҳам қатнашди. Уларнинг кўпчилиги жанг майдонларида қаҳрамонликнинг ажойиб намуналарини кўрсатдилар. Фашизм устидан ғалаба соатини тезлаштиришга ўз ҳиссасини қўшган довюрак қизлар сафида (чапдан) озарбайжонлик Х. Алиева, тошкентлик Ф. Салохутдинова, волгалик В. Каргина ўртоқлар ҳам бор эди. Сурат 1945 йили Берлинда олинган.

ЖАНГЧИ ШОИР ХОТИРАСИ

БУХОРО («Совет Ўзбекистони» мухбири). Ғалаба куни муносабати билан Ўзбекистон Ёзувчилар союзи Бухоро область бўлимининг ташаббуси билан Оржоникидзе номидаги давлат педагогика институтида жангчи шоир Султон Жўра хотирасига бағишланган адабий кеча ўтказилди.

Кечани Ўзбекистон Ёзувчилар союзи Бухоро область бўлимининг масъул секретари Тошпўлат Ҳамид очди. Шоирнинг ҳаёти ва ижоди ҳақида филология фанлари кандидати Тожи Қораев доклад қилди. Кечада шоир Султон Жўранинг укаси Бухоро район халқ маорифи бўлимининг методисти Саид Жўраев акаси ҳақидаги хотираларни ҳаяжон билан гапирди.

Султон Жўранинг яқин дўсти ва синфдоши Қурбон Бадалий, ўқувчиси, филология фанлари доктори профессор Мустақим Мирзаев ўртоқлар жангчи шоир ҳақидаги таассуротларни гапириб бердилар.

Кеча охирида институт бадиий ҳаваскорлари томонидан катта концерт қўйиб берилди.

Худди шундай тантанали йиғилишлардан бири жангчи шоир Султон Жўра туғилган қишлоқ — Шофирконда ҳам бўлиб ўтди.

Т. НАЗИРОВ.

РАҲМАТ, ДОКТОР

Мен уни фронтда кўрганман. «Мард, ёвга қирон солувчи» дейишарди уни. Бугунги кунда Тожи Юсупов Тошкентдаги 2-трамвай паркига жойлашган стационарда бош хирург бўлиб ишламоқда. Энди у ҳақида «Қўли гул», «Яхши доктор» деган сўзларни кўплаб эшитасиз. Бу бежиз эмас.

1943 йил сентябрь ойи эди. Биз гитлерчи газандаларни Таман ярим оролидан қувлаб борардик. Анап шаҳридан унча узоқда бўлмаган майдонда душман изидан қувиб кетаётганимизда даҳшатли портлаш юз берди. Ҳаммамиз ерга ётдик. Сўнг ўрнимиздан туриб, яна олға интилдик. Шу он ўнг оёғим оғир тортиб кетди. Этигимга иссиқ бир нарса оққандай бўлди...

Кўзимни очсам, дивизиямизнинг кўчма медсанбатининг операция столида ётибман. Оқ халатли, келишган ўзбек йигити тепамда парвона. Мендан аҳвол сўради. Қўлидаги осколкани менга кўрсатиб:

— Сизни безовта қилаётганни мана олдик, энди соғайиб кетасиз, — деди.

Шу-шу бўлди-ю, биз Тожи ака билан иноқ бўлиб кетдик.

Тожи ака менигина эмас, балки жуда кўп жангчиларимизни ажал чангалидан олиб қолди. У фронтда ёмғирдай ёғиб турган ўқ, тез-тез портлаб турган бомбалар, снарядлар остида, куннинг совуқ, иссиғи, чанг-тўзонига қарамай ярадорларни даволар, жангчиларимиз баданидаги осколка ва ўқларни олиб, муҳим операцияларни бенуқсон бажарарди. Электр йўқ. Ўқ гилзасидан қилинган керосин чироқ ёқиларди. Минут ғанимат. Бу қийинчиликлар Тожи аканинг иродасини бука олмади. У елкасида автомат, қўлида ўткир пичоқ билан ўзининг Ватан олдидаги бурчини аъло бажарди.

Врачнинг ажойиб фазилатлари фронт линиясидан узоқларда ҳам тилдан-тилга ўтди.

Кишиларни ўлим чангалидан тортиб олиб, унинг умрига-умр қўшиш, кишига бахт беришдан улуғ иш борми, оламда. Солдатларнинг «Раҳмат дўхтир» деган дил сўзи врачга қувонч, мадад берарди.

Гвардия капитани Тожи Юсупов фронтга жўнагунча Тошкентдаги Гематология ва қон қуйиш институтининг директори бўлиб ишларди. Унинг раҳбарлик тажрибаси фронтда ҳам иш берди. У мураббийлик ҳам қилди. Ҳамшира ва касбдошларига назарий билимини сидқидилдан ўргатди. Донорлар группасини тузиб, уларга раҳбарлик қилди. Бу ишда ҳам унинг ўзи бошқаларга намуна кўрсатиб, ҳар ойда ярадорларга 1 литр қон бериб турди. Касбини ғоят севган хирург қаерда жанг қизғин бўлса ўша ерда ҳозир бўлар, ҳар қандай ёрдамга тайёр турарди. У кунни тунга, тунни кунга улаб ишларди.

Хирургнинг ажойиб ишлари, унинг олижаноблигидан жангчиларгина эмас, балки уларнинг ота-оналари ҳам беҳад хурсанд эдилар. Мана Шимолдаги Вятка дарёси бўйига жойлашган Омутанск шаҳрида яшовчи П. Я.Уткиннинг қалб сўзлари:

«Қалбимдаги қувончимни қандай сўз билан таърифлашга ожизман. Севимли ўғлим гвардия лейтенанти Михаил Уткинни ўлим чангалидан тортиб олганингиз учун умрбод миннатдорман. Сиз, Тожи Алимович! Ватанимизнинг содиқ, инсонпарвар фарзанди экансиз».

(«Вперёд» газетаси, 1944 йил, 11 февраль сони).

Бундай мактублар жуда кўп. Булар орасида бир ҳужжат эътиборимизни тортди. Бу медсанбат бошлиғи, медицина майори Науменко ёзган характеристикадир:

«Ўртоқ Т. Юсупов ўз касбининг устаси. Ватан уруши фронтларида олиб борган операциялари билан 1000 га яқин ярадорнинг ҳаётини сақлаб қолган...».

Тожи ака фронтдан қайтгач, ўзининг севган хирурглик касбини давом эттирмоқда. Ўша мардлик, ўша шижоат билан ишламоқда. 2-депо слесари Р. Расулов ҳаётида кўнгилсиз воқеа юз берди. Йигитнинг ўнг қўли, бармоғи синди. Тожи ака унга тез ёрдам кўрсатди. Слесарь Н. Черник ҳам операциядан сўнг тузалиб кетди.

Тожи ака яқинда қизиқ воқеанинг гувоҳи бўлди. Трамвай паркининг бош бухгалтери К. А. Цойнинг ўнг кураги ёнида шиш ҳосил бўлган. Бемор ўнг қўлини кўтара олмай қолган. Беморни синчиклаб текширган Тожи ака операция қилиш зарурлигини айтди. Оддий шароитда операция ўтказилди. Натижа яхши чиқди. К. А. Цой тез кунда ўз ишига қайтди. Бундай мисолларни Тожи ака ҳаётида кўплаб учратасиз.

Т. Юсуповнинг кўксида Қизил Юлдуз, «II даражали Ватан уруши» орденлари ҳамда 4 та жанговар медаль порлаб турибди. Қуролдош дўстимиз, ажойиб хирургга унинг олижаноб ишида янги зафарлар тилаймиз.

М. АБДУЛЛАЕВ,
запасдаги офицер, халқ маорифи аълочиси.

ТАРАШАСИ

Учинчи куни кечқурун Иванов енгил танкларини окоплардан чиқариб, Москва томон йўл олди. Мавлоновнинг танки уларга қўшилолмади. Баки тешилган, ёқилғиси тугаган эди.

— Махсус буйруқ олгунча аръергард бўлиб қоласан, — деди Иванов.

— Есть! — деди Мавлонов чаққон честь бериб.

Иванов танклар билан кўздан ғойиб бўлганича бедарак кетди. Шу орада бу ўрталарда немис ҳам кўринмади. Немис қўшинлари катта йўллардангина юрар, сўқмоқларга, дала йўлларига юрмас, ўрмонга кирмас эди. Чунки хилват йўллар, ўрмонлар чекиниб келаётган совет бўлинмалари, партизанлар қўлида эди.

Мавлоновлар бекорчиликдан зерикишди. Аммо ҳеч қаёққа жилишмади. Тоқатлари тоқ бўлгач, экипаж ўзбекча кураш қилишди. Курашдан тинка қуриди. Бир ҳафта деганда овқат-озиқ ҳам тугади. Экипаж аъзолари «Энди нима қиламиз?» деб мўлтираб турганларида, Мавлонов ўйланиб ўтирмай «палов қиламиз!» деди.

Экипаж ҳайрон бўлди. Чунки масаллиқ йўқ эди.

Маннон котелокни осма ўчоққа осди-да ичига бир қошиқ сариёғ солиб шерикларига буюрди:

— Пиёз!

— Қанақа пиёз?

Мавлонов «тишнинг кавагида» сақлаган тўртта картошкани ўртага ташлади.

— Мана пиёз.

Йигитларнинг бири яримта картошкани майдалаб тўғради.

— Гўшт! — деди Мавлонов.

Йигитлар қолган уч яримта картошкани тўғрадилар.

— Гуруч! — деб қичқирди Мавлонов.

Экипаж аъзолари елкаларини қисишди. Мавлонов қозонни экипажга қолдириб, ўзи ўрмон ёқасидаги колхоз даласидан бир этак картошка териб келди-да майдалаб котелокка ташлади.

Худди шу вақт ўрмон орқасида, дарахтлар панасида самолётнинг гуриллаган овози эшитилди ва у яқинлашиб кела бошлади. Йигитлар шошилиб ўтни ўчирдилар-да «КВ»га чиқиб душман самолётини уриб туширишга шайландилар. Самолёт танк тепасида пайдо бўлиб пулемёт қорасига тўғри келган пайтда Мавлонов:

— Отилмасин! — деб команда берди.

«У-2» совет самолёти «КВ»га шох ташлаб салом берди-да ўрмондаги майдончага тариллаб қўнди. Самолётдан кулиб чиқаётган одам капитан Иванов эди. Унинг биринчи гапи «Кўприк бутунми?» деган савол бўлди. «Кўприк ҳам бутун, ўзимиз ҳам» деб рапорт берди Мавлонов. Капитан экипаж билан бир-бир қучоқлашди-да:

— Нима қиляпсизлар? — деб сўради.

— Палов қиляпмиз! — деди Мавлонов қувноқ оҳангда.

— Палов? — такрорлади ҳайратланиб Капитан. — Жуда бадавлат яшаяпсизлар экан-ку. Мен қотган нонгина олиб келдим.

— Қани. Паловга марҳамат! — деди Мавлонов ва кул босган, тутунда қорайган котелокни ўртага қўйди.

Капитан Иванов котелокдаги «палов»ни кўриб Мавлоновнинг елкасига урди.

— Балли, азамат, мунақа паловни ўйлаб топган одам катта ишларга ҳам қодир! — деди.

Эртасига «У-2» яна пайдо бўлди-да палов масаллиғи билан ўқ-дори ва «КВ» снарядларини ташлаб кетди. Бир ҳафтадан кейин келган Иванов яна палов устидан чиқди. Палов еб бўлгач, «Кўприкни кўз қорачиғидай сақланглар, у бизга асқатади» деб қайтиб кетди. Ўрмонга биринчи қор тушгандан кейин Иванов бу ерга катта десант бошлаб келди ва бу гал ҳам паловнинг устидан чиқди.

Кичик танклар отряди билан ҳаводан тушган устакорлар «КВ»нинг бакини тузатиб бердилар. Бу «КВ» Иванов танкларининг подшоси бўлиб қолди. Иванов танклари генерал Беловнинг суворийлари билан душман орқасида озмунча ишлар қилмади.

Орадан икки йил ўтди.

Комбриг Иванов кичик лейтенант Мавлоновни ўша вақтдан бери ўз қисмидан узоқлаштирмас эди. Ҳатто Малоярославль бўсағасидаги жангларда оғир яраланганида ҳам Иванов старшина Мавлоновни ўз ёнидан жилдирмай даволатган эди. Ярадор Маннон Мавлонов эса ўша кезларда ҳам челакда палов пиширишини канда қилмаган.

... Комбригнинг ҳикоясидан кейин штаб бошлиғи корпусга ёзилган маълумотни ўз қўли билан йиртиб ташлади.

Мавлонов ошхўрлигидан ташқари ошпазликка ишқибоз эди. Палов масаллиғи кўзига тушса ўзини ҳеч қаерга қўйолмас, қозон, капгир дуч келиб қолса ҳеч ерда ўтиролмасди. Ўз уйида, улфатчиликда, ҳатто меҳмондорчиликда ҳам капгирни бировга ушлатмас эди. Капгир ушлашдан палов ейишдан ҳам кўпроқ лаззат топарди.

Тунда ғойиб бўлган Маннон Мавлонов роппа-роса бир кечаю бир кундуз деганда танкига бир қоп ўлжа ортиб қисмига қайтиб келди. «Етмишинчи» танкнинг бўёқлари кўчган, зирҳлари илма-тешик бўлиб кетган эди. Жанговар танк, севимли экипажнинг сафга қўшилишидан ҳамма хурсанд бўлди. Комбат Соколов ҳам шодлигини яширмаса-да тўсатдан оғзига келиб қолган гапини қайтаролмай:

— Паловни буёққа келиб пиширсанг ҳам бўларди — деди.

Паловхўрлиги тўғрисида ҳар қанча гап эшитса ҳам ор қилмайдиган Мавлонов шу сафарги таънадан ёниб кетиб, кўзларини олайтирди-да:

— Бу қалтис ҳазил учун комбриг олдида жавоб берасиз. Устингиздан арз қиламан! — деб юборди.

Соколов бундай қувноқ одамдан шу хилдаги аламзада гапни кутмаган эди. У ҳангманг бўлиб қолди.

— Нега заҳарингни сочасан? Шу вақтгача қаёқда эдинг!!

Маннон Мавлонов бир кечаю бир кундуздан буён тунги жанглар майдонида, ўрмон ичида эди. Унинг танки немис пистирмалари чегарасидан чиқаётиб нимагадир тарақлаб урилди-да қумга ботиб қолган кемадай ўрнидан жилолмади. Экипаж шунча уринса ҳам «Т-34» маркали танк тарозинининг шайинидай гоҳ у паллага, гоҳ бу паллага салом бериб тураверди. Вақт зиқ. Хавф катта.

Маннон Мавлонов пулемет ўқларининг бодроқлари орасида бир илож қилиб танкдан чиқди. Танк катта эман дарахти тўнгагининг устига қорни билан қўниб қолган ва уни тўнгакдан туширишнинг иложи йўқ эди. Совет танклари унинг икки томонидан варанглаб ўтиб кетди.

— Бўш келма азаматлар! — деди Мавлонов экипажга ва ўзи танкни тўнгакдан қутқаришга киришди.

Немислар совет танкини қўлга тушириш учун уч бор ҳамла қилишди. Экипаж ҳам тўпдан, ҳам пулемётдан ўт очиб, уч сафар ҳам уларнинг ҳамласини қайтарди. Охири тонг отарга яқин немислар пистирмани ташлаб кетди шекилли, ҳамлалари такрорланмади.

Шундан кейин экипажни дозорга қўйиб, Мавлонов қўлига нима илинса ўша билан тўнгакни бир бурдадан бўлса ҳам, эринмай майдалаб, охири танкни бир томонга қийшайтириб олди. Бу «Т-34»ни ўрнидан силжитиш учун кифоя эди. Шундан кейин Маннон Мавлонов эман тўнгагининг тарашаларини битталаб териб, қопга солди-да башняга ўнгариб олди...

Йўқолган экипаж топилганини эшитган комбриг Иванов уни ўз кўзи билан кўриш учун биринчи батальонга етиб келди. Шу вақт Мавлонов билан Соколов қизишиб турганди. Иванов ҳеч нарсадан бехабар одамдай Мавлоновнинг елкасига қоқди-да:

— Қани, битта палов пиширмаймизми?— деди ва қўшимча қилди: — Қоринни тўйғазибоқ жангни бошлаймиз.

Бундан Маннон Мавлонов қаноат ҳосил қилгандай бўлди ва ҳангомаларни унутиб, танкдаги қопни қучоқлади.

— Мана, ўтини ҳам тайёр — энг паловбоп тараша териб келганман. Эман тўнгагининг тарашаси!..

Ленинграддан хат

ДОВЮРАК

Ленинграддаги Ҳарбий-Денгиз флоти архивининг ҳужжатларини варақлар эканман, 1942 йил май ойида Ленинград фронтининг сиёсий бошқармаси босиб чиқарган «Жанговар варақа» эътиборимни тортди. Бу варақа ўзбекистонлик Асқар Тожибоевга бағишланган эди. Унга ушбу сўзлар битилган:

«Мана бир йилга яқиндирки, ўзбек халқининг азамат ўғлони Асқар Тожибоев Ленинград шаҳрини ҳимоя қилмоқда. Қисқа муддатли курсларни битиргач, ёш отувчи-радист Тожибоев бизнинг авиация полкимизга урушнинг бошларида келган эди. Асқар Тожибоев учувчи Алексей Годунов билан бирга жанговар топшириқни бажариш учун бир неча марта парвоз қилиб, ҳар гал ўз бурчини аъло бажарди. Қисқа вақт ичида унинг пулемёти душманнинг учта самолётини уриб туширди.

Бир куни душман истеҳкомлари устига иккинчи марта ўқ ёғдирилгандан сўнг Годунов самолётига иккита қирувчи «Хейнкель-113» ҳужум қилиб қолди. Аҳвол жуда оғир эди. Фашист газандалари жуда яқин масофага келиб қолишган эди. Душман қирувчи самолётларининг ҳужуми вақтида Тожибоев пулемётининг овози бир дақиқа ўчиб қолди. Бу жангда жуда оғир дақиқа ҳисобланади. Лекин Тожибоев ўзини йўқотмасдан пулемётни қайта ўқлади. Аммо душман учувчиси совет самолётига жуда яқин келган эди. Ана шу пайтдан фойдаланган Тожибоев «Хейнкель»ни нишонга олиб, унинг мотори ва немис учувчисининг кабинасига ўқ ёмғирини ёғдирди. Ўқ учувчига келиб тегди. Эҳтимол фашистнинг қўллари гашеткада қотиб қолган бўлса керак. А. Тожибоевдан ўрнак олингиз!».

Архивда бу «Жанговар варақа»дан бошқа нарса топа олмадим. Аммо Асқар Тожибоевни яхши билган одамни учратдим. У собиқ техник-авиатор Борис Валентинович Михайловдир. Годунов ва Тожибоевнинг самолётида хизмат қилган эдим. Ҳозир Михайлов авиация инженер-майори бўлиб хизмат қилмоқда.

— Ҳа, мен Асқарни танирдим, — дейди Михайлов, — У қувноқ, довюрак йигит эди.

Биз ҳаммамиз — Алексей Годунов, Асқар Тожибоев ва мен — Ленинграддан Берлингача бўлган масофани босиб ўтдик. Берлин остоналарида командиримиз Годунов ҳалок бўлди. Ғалабага бир ой қолганда Асқар билан хайрлашдик. Унинг чап қўли ярадор бўлибди. Воқеа бундай бўлган эди.

...Командиримиз — учувчи Алексей Годунов ёш, чиройли киши бўлиб, кўзларида доим меҳр порлаб турар эди. Отувчи-радист Асқар Тожибоев билан у яқин дўст эди. Улар бирга жанг қилишган.

У вақтда авиация полкимиз кичкинагина немис шаҳарчаси Реппенда жойлашган эди. Кейинчалик Франкфуртда қисмларга бўлиниш ҳақида буйруқ олдик. Техника составининг бир қисми юк машиналарида кетиши, бошқалар эса учиб боришлари лозим эди. Старт майдонидан кундуз соат 4 ларда учдик. Бирдан Тожибоев елкамга туртди.

— Нима гап? — деб сўрадим ундан. Асқар иллюминаторга ишора қилди. Пастда немис қирувчи самолёти тўппа-тўғри биз томонга бурилаётган эди. Годунов кўп вақт талаб қиладиган бурилиш ўрнига, чир айланиб немис самолётининг биқинига ўтиб олиб, ҳужумга ташланди. Ён томондаги пулемётлар ишга тушиб кетди. Немис шу заҳоти «жавоб» қайтарди. Натижада самолётимизнинг думига бир нечта ўқ тегди. Душман самолёти ёнидан ўтаётганимизда Тожибоев унинг устига ўқ ёмғирини ёғдирди.

Бирдан биз жуда катта тезлик билан пастга туша бошладик.

— Бойла! — деб чап қўлини кўрсатди менга, Асқар. Унинг тирсагидан қон оқиб кетаётган эди. У соғлом қўли билан биринчи кабинага ишора қилди: «Годунов ярадор бўлди».

Годунов машинани амаллаб ерга қўндирди. Шу кунгача у қандай қилиб шу аҳволда самолётни ерга қўндира олганига ақлим бовар қилмайди. Мен люкни очиб, ерга чопиб тушдим.

— Шайтон, — деб орқадан Тожибоев пичирлаб қолди.

Биринчи кабинанинг люкини очдик. Годунов ўлган эди. Гимнастёркасининг олди қип-қизил қонга бўялиб ётарди.

Асқар ерга ўтириб йиғларди.

— Энди нима қиламиз? — сўрадим Тожибоевдан. Асқар менинг саволимга жавоб бермасдан кўз ёшларини арта бошлади ва харитани очиб менга кўрсатди.

— Биз ўзимизникиларнинг олдига боришимиз керак. Ҳозир фронт линиясидан 40 километр узоқда, немисларнинг жанг майдонидамиз.

— Самолётни нима қиламиз?

Асқар самолётнинг қанотига чиқиб, уни кўздан кечирди.

— Самолётнинг фақат рацияси ишдан чиққан, биз уча оламиз,— деди Асқар.

— Уни ким бошқаради, ахир мен техникман-ку! — дедим унга.

— Мен бошқараман, — деб жавоб берди Тожибоев жиддий оҳангда. — Годунов менинг устозим... Уни кабинанинг орқа томонига қўямиз.

— Қандай бошқарасан, қўлинг яраланган-ку, — эътироз билдирдим унга.

— Ҳавотир бўлма.

Биз осмонга кўтарилиш учун жой ахтардик. 500 метр нарида кенг йўлни топдик.

— Ҳозир қоронғи, ҳеч нарса бўлмайди, — деди у. — Кел ухлаб оламиз, эрта тонгда учиб кетамиз.

Эртасига 20 минутча учиб, қандайдир далага қўндик. Асқар учаётганимизда самолёт ғилдирагини йиғиштириб олган эди. Кейин уни тушира олмади. Бу аҳволда самолётни ерга қўндириш жуда хавфли эди. Самолётимиз ерга қўнганда шундай қаттиқ товуш чиқдики, мен ҳушимдан кетиб қолдим.

Борис Валентинович жим бўлиб қолди. Папиросини чека туриб, деди:

— Мен полк касалхонасида ўзимга келдим. Қўшни каравотда эса қўли боғланган ва афти-башараси мўматалоқ бўлиб кетган Асқар Тожибоев ётар эди. У менга қараб жилмайди. Бир оздан сўнг уни госпиталга юборишди. Шу-шу уни бошқа кўрмадим. У ажойиб йигит эди. Мен ҳозир у ҳаёт бўлса керак деб ўйлайман. Эҳтимол, у менинг хатимга жавоб қайтарар, балки бирор киши унинг урушдан кейинги тақдири ҳақида ҳикоя қилиб берар деган умиддаман

А. ТАРЧОКОВ.

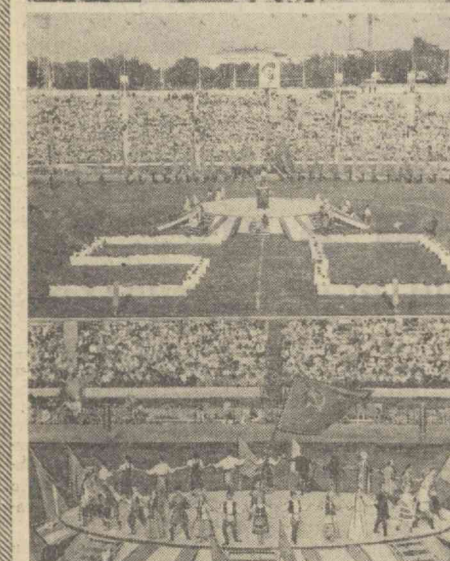

САНЪАТ БАЙРАМИ

«ПАХТАКОР» СТАДИОНИДАН РЕПОРТАЖ

Неча кундирки, шаҳримизнинг ҳамма кўзга кўринарли жойларига шундай афишалар ёпиштириб қўйилганди: «Москва гапиради» номли театрлашган томоша бўлади: «Ҳамма «Пахтакор» стадионига — санъат байрамига!».

Мана, ниҳоят катта санъат байрамидамиз. Стадион шу кунлари ўзгача файз, ўзгача ҳусн кашф этган. Оқшом тушиши билан пойтахтимиз меҳнаткашлари Тошкентни қайта қуришда жонбозлик кўрсатаётган қурувчилар, студент-ёшлар — барча санъат мухлислари билан стадион гавжум бўлиб кетди. Кенг майдон ўртасига доира шаклида саҳна қуриб қўйилган.

— Москвадан гапирамиз! — дикторнинг овози жаранглайди. Ҳамма сукутга чўмади. Музика садолари остида Совет Иттифоқининг алвонранг байроғи баланд кўтарилиб, майин елда ҳилпирай бошлайди. Қип-қизил кийимдаги қизчалар майдонда саф тортиб, 50 рақамини тасвирлайди. Бугунги тантаналар Улуғ Октябрнинг эллик йиллигига бағишланишидан дарак берувчи ажойиб манзара! Саҳнада барча қардош Совет республикалари миллий кийимда қувноқ ёшлар пайдо бўлишади. Халқлар дўстлиги сюитаси ижро этилади. Қандай гўзал кўриниш — худди нафис ранглар гулдастаси, дилбар рақслар намойиши дейсиз беихтиёр буларни!

Шу пайт саҳнага революция ветеранлари, кекса большевиклар чиқиб келадилар. Улар истиқболига бир гуруҳ қувноқ эркатойлар югуриб боришади. Кекса авлод вакиллари билан ёш ниҳоллар учрашуви жуда ҳаяжонли, тантанали тус олди...

«Москва гапиради» театрлашган томошаси ана шу ажойиб манзаралар билан бошланди. Улуғ Октябрнинг шонли эллик йиллигига бағишланган бу спектакль авторлари Анатолий Сафронов билан Цезарь Саладардирлар. Асарни Москва оммавий томошалар театри ижодий коллективи ижро этади. Оммавий саҳналарда ҳамда спектакль давомида театрнинг драматик труппаси, балет ансамбли, атоқли театр ва кино артистлари, шунингдек халқ ҳаваскорлик коллективлари, солдатлар, мактаб ўқувчилари қатнашадилар.

Бу ажойиб музикали-романтик спектаклни театрнинг бош режиссёри, РСФСРда хизмат кўрсатган санъат арбоби Александр Леонидович Дунаев, режиссёр, СССР спорт мастери Константин Павлович Тумановлар саҳнага қўйган. Унда уч авлод босиб ўтган йўл акс эттирилади. Оддий рус кишиси Малаховлар оиласи ҳақида гап кетади. Макар бобо, қизи Татьяна, ўғли Пётр, куёви Сергей, невараси Алёша ва бошқалар қ и с м а т и к ў р с а т и л а д и. Кенг томошабинлар оммасига мўлжалланган бу спектакль бир неча эпизодларни ўз ичига қамраб олган. Жумладан, Пролог, Татьяна билан Сергейнинг никоҳ тўйи, Гражданлар уруши, Тинч меҳнат кунлари, Улуғ Ватан уруши, Бухенвальд тутқинлари, Рейхстагнинг олиниши, Дам олишда, Ғалаба, Эпилог каби кўринишларда партия ва доҳиймиз Ленин раҳбарлигида қаҳрамон совет халқлари босиб ўтган кураш йўллари ҳаяжонли ҳикоя қилинади. Тарихнинг шонли эллик йиллик зарварақли саҳифалари бир-бир варақланади.

... Макар бобо (артист Семён Соколовский) қизи Татьяна ва ўғли Пётр билан суҳбатлашмоқда. Шу пайт майдонга бронемашина устида нутқ сўзлаб В. И. Ленин (артист Юрий Тройнов) кириб келади.

— Ўртоқлар! Бутун ҳокимият Советларга!

Доҳийнинг бу сўзлари гулдурос қарсаклар билан кутиб олинади. Макар бобо ўғли, қизи ва барчага мурожаат қилиб, бу кунни унутманглар, ёдда сақланглар, дейди.

Ўйин-кулги, шодиёна бошланади. Қардош совет республикалари байроқлари турли рангда товланиб, бу тантанага кўтаринки руҳ бағишлайди. Яна қизчалар майдонга чиқадилар. Саф тортиб «СССР» ёзувини ифода этадилар. Бу шодиёна «Тўй» эпизодига уланиб кетади. Атоқли санъат усталари, кино юлдузлари — РСФСР халқ артисти Сергей Мартинсон, СССР халқ артисти Павел Лисициан, РСФСРда хизмат кўрсатган артистка Зоя Фёдорова, эстрада артистлари Бутуниттифоқ конкурси лауреати Ирина Смирнова ва бошқалар келин-куёвлар шаънига илиқ юрак сўзларини изҳор этиб, ёшлик, севги, тўй ҳақида қўшиқ, лапарлар айтадилар.

«Москва гапиради» спектаклининг кейинги қисмлари ҳам шундай кўтаринки руҳ, завқ-шавқ, зўр маҳорат билан ижро этилди.

Спектакль қаҳрамон совет халқларининг немис-фашист босқинчилари устидан тўла-тўкис ғалабаси шодиёналари билан тугайди. Машҳур «Ҳар доим бўлсин қуёш» музикаси янграйди. Ғолиб совет солдатлари гўдакларни кўтариб олиб, майдондан чиқиб кетадилар.

Энди саҳнада катта байрам концерти бошланади. Ленинград Давлат эстрада театрининг артисти, моҳир конферансье Борис Дубров концерт номерларини бирин-кетин эълон қила бошлайди. Машҳур кино юлдузлари — РСФСР халқ артистлари Михаил Кузнецов ва Даниил Сагал, республикада хизмат кўрсатган артист Олег Стриженов ва Мария Стриженова, эстрада артистлари Бутуниттифоқ конкурси лауреатлари Людмила, Александр, Владимир Золотовлар, Лидия ва Владимир Васильевлар, Анатолий ва Александр Жервэлар, Михаил Ножкин ва Геннадий Дудник, Владимир Кац ва Иван Андрюшинас, Москва эстрадасининг таниқли сатира ижрочилари — РСФСРда хизмат кўрсатган артист Лев Миров ва Марк Новицкий, шунингдек Павел Слободкин раҳбарлигидаги «Табассум» қизлар квартети ўз санъат ва маҳоратларини намойиш этиб, санъатсевар тошкентлик томошабинларни хушнуд қилдилар. Санъат байрами узоқ давом этди. Шодиёна сўнггида зўр мушакбозлик бўлди.

Анвар ЮСУПОВ.

Суратларда: 1. «Москва гапиради» томошасидан Ленин ва революция эпизодини кўриб турибсиз. 2. Томошанинг Прологи ҳамда Халқлар дўстлиги сюитаси ижро этилмоқда.

И. Глауберзон фотолари.

РАДИО БУГУН

БИРИНЧИ ПРОГРАММА

8.25 — Концерт, 9.30 — Ўзбекистон композиторларининг маршлари, 9.45 — «Ғалаба байрами» (тож.), 10.30 — «Брест қаҳрамонлари» (симфоник поэма), 11.10 — «Совет халқининг буюк жасорати», 11.20 — «Жанговар кунлар қўшиқлари» (радиокомпозиция), 12.30 — Қўшиқлар, 13.30 — Концерт, 15.20 — «Дугоналар» (радиожурнал), 16.10 — М. Шолохов «Инсон қадри» (ҳикоя асосида радиоинсценировка), 18.00 — «Даҳшатли тун» (музикали новелла), 18.30 — Шуҳрат. «Абадий барҳаёт» (баллада), 19.00 — «Пахтакор» — «Черноморец» (Одесса) командалари ўртасида футбол, 20.20 — «Октябрь» радиостанцияси, 20.30 — Концерт (Совет Армияси жангчилари учун), 21.25 — Концерт (Улуғ Ватан уруши қатнашчиларининг талабига мувофиқ), 22.00 — Дунё воқеалари, 22.10 — Концерт, 23.20 — «Совет жангчиси — тинчлик посбони» (музикали радиокомпозиция).

ТЕЛЕВИДЕНИЕ БУГУН

БИРИНЧИ ПРОГРАММА

Рус тилида: 10.55 — **Эшиттиришлар программаси,** 11.00 — **Барҳаётлар** (ҳужжатли фильм), 11.10 — **Қаҳрамонлар яна учрашадилар** (телеочерк), 11.35 — **Ота ва ўғил** (ҳужжатли фильм), 11.55 — **Мен — берёза** (телевизион бадиий фильм).

Ўзбек тилида: 13.00 — **Қаҳрамон пионерлар,** 13.30 — **Ёш гвардия** (бадиий фильм), 14.50 — **Фарғонадан Берлингача** («Ёшлик» студияси).

Рус тилида: 16.25 — **Эшиттиришлар программаси,** 16.30 — **Шон-шуҳрат клуби,** 18.00 — **«Пахтакор» — «Черноморец» командалари ўртасида футбол** («Пахтакор» стадионидан репортаж), танаффус вақтида **телеянгиликлар.**

19.45 — **Эртаги кун программаси.**

Ўзбек тилида: 19.50 — **Телевизион янгиликлар,** 20.05 — **Улмас сатрлар** (Гафур Ғулом шеърлари), 20.35 — **Мени кутгил** (адабий-музикали эшиттириш), 21.15 — **Солдатнинг отаси** (бадиий фильм).

ИККИНЧИ ПРОГРАММА

14.30 дан — **Москва кўрсатади.**

ТЕАТР

НАВОИЙ НОМЛИ АКАДЕМИК КАТТА ТЕАТРДА — 9, 10, 12/V да **Москва санъат усталарининг катта концерти.**

ҲАМЗА НОМЛИ АКАДЕМИК ДРАМА ТЕАТРИДА — 9/V да кундуз ва кечқурун **Парвона,** 10/V да **Вероналик икки йигит,** 11/V да **Қотил.**

МУҚИМИЙ НОМЛИ ТЕАТРДА — 9/V да кундуз **Катта байрам концерти,** кечқурун **Спектаклардан парчалар,** 10/V да **Ватан ишқи,** 11/V да **Уғил уйлантириш.**

КИНО

9 майда

ҚИШКИ БИНОДА

Спартак — САНЪАТ САРОЙИ, «ЧАЙКА» (кундуз ва кечқурун).

Жаҳаннам гирдобида икки йил — НАВОИЙ номли, «ВОСТОК», «МОСКВА», «ЎЗБЕКИСТОН», «КОМСОМОЛ 30 ЙИЛЛИГИ» (кундуз ва кечқурун), «СПУТНИК» (тоқ соатларда).

Бир рус онаси ҳақида қисса (кундуз соат 4 гача), **Фашизмни тўхтатиш керак** (кундуз соат 5, кеч 7 ва 9 да) — «ФЕСТИВАЛЬ».

Тоҳир ва Зуҳра — СОБИР РАҲИМОВ номли (кундуз ва кечқурун).

Разведкачининг жасорати — «ЎЗБЕКИСТОН 25 ЙИЛЛИГИ» (кундуз ва кечқурун).

Виждон амри билан — «МИР» (кундуз ва кечқурун).

Севги давоси — «СПУТНИК» (жуфт соатларда).

ЁЗГИ БИНОДА

(кеч соат 8 ярим ва 10 да)

Шкид республикаси — «ҒАЛАБА».

Унутма, Лугова станцияси! — «ШАРҚ».

Ғазаб — «МЕҲНАТ».

10 майда

ҚИШКИ БИНОДА

Спартак — САНЪАТ САРОЙИ, «ЧАЙКА» (кундуз ва кечқурун).

Жаҳаннам гирдобида икки йил — НАВОИЙ номли, «ВОСТОК», «МОСКВА», «ЎЗБЕКИСТОН», «КОМСОМОЛ 30 ЙИЛЛИГИ» (кундуз ва кечқурун), «СПУТНИК» (тоқ соатларда).

Разведкачининг жасорати — «ЎЗБЕКИСТОН 25 ЙИЛЛИГИ» (кеч соат 7 да), «ЧАЙКА» (эрталаб соат 10 да).

Бир рус онаси ҳақида қисса (кундуз соат 4 гача), **Фашизмни тўхтатиш керак** (кундуз соат 5, кеч 7 ва 9 да) — «ФЕСТИВАЛЬ».

Севги давоси — «ЎЗБЕКИСТОН 25 ЙИЛЛИГИ», (кундуз ва кечқурун), «СПУТНИК» (жуфт соатларда).

Тоҳир ва Зуҳра — СОБИР РАҲИМОВ номли (кундуз ва кечқурун).

Уруш ва тинчлик (1 ва 2-серия) — «МИР» (кундуз ва кечқурун).

ЁЗГИ БИНОДА

(кеч соат 8 ярим ва 10 да)

Кимсиз? доктор Зорге? — «ҒАЛАБА».

Қасос — «ШАРҚ».

«Шантеклэр» маликаси — «МЕҲНАТ».

ТУРЛИ МАМЛАКАТЛАРДА

ЧЕХОСЛОВАКИЯ меҳнаткашлари уй-жой қурилиши соҳасида жуда катта ютуқларни қўлга киритмоқдалар. Мамлакат фашист босқинчилардан озод қилингандан буён бу ерда меҳнаткашларнинг моддий ва маданий фаровонлиги тобора яхшиланмоқда. Ҳар йили деярли 100 минг оила янги квартираларга кўчиб кирмоқда. Суратда: Острава шахтёрлар ва металлурглар шаҳрининг Ленин кўчасида.

ЧТК — ТАСС фотоси.

СИНФИЙ КУРАШ

● **АҚШ**

НЬЮ-ЙОРК. Меҳнат статистика бюросининг хабарида айтилишича, шу йилнинг дастлабки уч ойи мобайнида АҚШдаги забастовкалар сони 1.195 тага етган. Бу эса кейинги ўн уч йилдаги ҳар йилнинг биринчи кварталидаги забастовкаларга қараганда бу йил кўпроқ забастовка бўлганлигини кўрсатади.

Шу забастовкаларда жами 437 минг киши қатнашган.

● **ИТАЛИЯ**

РИМ. Италия банкларининг 110 минг хизматчиси 24 соатлик умуммиллий забастовка эълон қилишди. Забастовкачилар иш ҳақини оширишни, иш ҳафтасини қисқартиришни ва касаба союз ҳуқуқларини маъмуриятнинг тан олишини талаб қилмоқдалар.

● **АДАН**

ЛОНДОН. Жаҳондаги энг катта портларнинг бири — Адан забастовка ичида қолди. «Дейли экспресс» газетаси мухбирининг хабарида айтилишича, бу забастовкага «Яманнинг оккупация қилинган жанубини озод қилиш фронти» раҳбарлик қилмоқда. Забастовкада портда ишлаб турган тўрт мингга яқин юкчилар қатнашмоқда. Бу забастовка натижасида кемалар бошқа портларга йўл олмоқда. Шу сабабли Англия манфаатларига ҳар кун бир неча минг фунт стерлинг зарар етказилмоқда.

● **ЭКВАДОР**

ГУАЯКИЛЬ. Эквадор темир йўлларининг уч мингдан кўпроқ ходими кечиктириб юборилган иш ҳақини тўлашни талаб қилиб, забастовка бошлади. Темир йўлчилар касаба союзи ҳукумат маъмурларининг темир йўлчилар талабини қисман қондирамиз, деган таклифини рад қилди.

Забастовка натижасида мамлакатнинг энг муҳим иқтисодий марказлари ўртасида темир йўл алоқаси тўхтаб қолди.

● **КЕНИЯ**

НАЙРОБИ. Муниципал кенгашнинг иш ташлаган ишчилари ва хизматчилари эгаллаб олган Найроби марказини Кения полициясининг кучайтирилган отрядлари ҳали ҳам муҳофаза қилиб турибди.

Бутун коммунал хўжалик нинг иши тўхтаб қолди, деса бўлади. Коммунал бошқармаларининг ходимлари ва ўт ўчирувчилар, ремонт ишчилари ва медицина муассасаларининг ходимлари, идораларнинг ходимлари ва газетачилар бўлиб жами етти минг киши иш ташлади. (ТАСС).

Ўзбекистонда Венгрия Халқ Республикаси декадаси олдидан

ҚАРДОШЛИК СОЛНОМАСИ

Будапештдаги китоб магазинлари ва киоскаларига Кошут номидаги сиёсий адабиётлар нашриёти томонидан чоп қилинган «Венгрия—Совет иқтисодий алоқалари» деган янги китоб чиқарилди. Унинг авторлари Дора Ковач ва Лайош Веконь фақат рақамлар, фактлар ва таққослашлар келтирганлар. Китоб саҳифаларида Венгрия ва Совет Иттифоқи халқларининг қардошларча дўстлиги ва ҳамкорлиги жуда ёрқин ифода қилиб берилгандир.

... Биринчи рақамлар стунини олиб қаранг. 2-Украина фронти қўмондонлигининг Будапешт аҳолисига совғаси — «13.975 тонна дон, 690 тонна ун, 2 минг тонна қанд, 765 минг тонна гўшт» деган рақамлар кўзга ташланади. Бугунги тарозига солиб қараганда булар унчалик кўп нарса эмас. Бироқ бу озиқ-овқат бизнинг пойтахтимизга унинг тарихида энг оғир давр бўлган бир пайтда — 1945 йилнинг март ойидан июнь ойигача бўлган давр ичида келтирилган эди. Фашистлар томонидан йиртқичларча вайрон қилинган Будапешт аҳолиси ейишга нон топа олмай турган пайт эди. Бу маҳсулотлар эса ўн минглаб ватандошларимнинг очликдан қирилиб кетишига барҳам берган бўлиши шубҳасиз.

... 1945 йилнинг 25 августида Венгрия ва Совет Иттифоқи ўртасида ўзаро товар етказиб бериш тўғрисида дастлабки битим имзоланди. 1947 йилнинг 1 июнида мамлакатларимиз ўртасида дастлабки савдо битими тузилди. Яна беш йилдан сўнг эса янги, ҳозирликда товар етказиб бериш тўғрисида узоқ муддатга мўлжалланган ўзаро битим имзоланган эди.

Келинг, асосий ва қўшимча битимларнинг ҳаммасини санаб ўтирмай қўя қолайлик. Улар жуда кўп. Яхшиси, Дора Ковач ва Лайош Веконь билан бирга Венгриянинг дастлабки иккита беш йиллиги мобайнида бунёдга келган йирик индустриал объектларга «саёҳат» қилиб кўрайлик. Уларнинг деярли ҳаммасида Совет Иттифоқининг ҳиссаси бор. Бизнинг халқларимиз социалистик индустриянинг гигантлари — Дунай металлургия комбинати, Дебрецен подшипник заводи, Секешфехервардаги алюминий заводи, «Тисса» химия комбинати, Сегедадаги тўқимачилик комбинати, Пече иссиклик электр станцияси ва ҳоказоларни Венгрия—Совет дўстлигининг пойдевори деб атайдилар.

Республика халқ хўжалигига СССРдан ўн минглаб трактор ва комбайнлар, «ИЛ-18» самолётлари, «Волга», «Москвич» автомобиллари, тепловозлар келтирилган. «Дружба» халқаро трубопроводи, «Мир» трансъевропа юксак вольтли электр ўтказгич линияси бизнинг нефть химияси саноати ва энергетикамизни бениҳоя бойитди.

Совет Иттифоқи 1966—1970 йиллар учун Венгриядаги бошқа корхоналарга ҳам йирик буюртмалар берган. Масалан, бизнинг саноатимиз СССРга 40 та денгиз кемаси, 90 та дарё транспорти воситалари, 76 та сузувчи кран, заводлар учун комплект ускуналар, паррандa гўштини қайта ишлаш учун 100 поток линияси ва сабзавот ҳамда мевани қайта ишлаш учун 200 та линия етказиб беради. Венгрия дори-дармонлари, тайёр кийим-кечаклари, виноси, мевасини экспорт қилиш ҳам анча ўсади.

Ҳар иккала мамлакат ишлаб чиқаришини кооперативлаштириш ва илмий-техника ҳамкорлиги ҳақидаги қизиқарли мисоллар ўқувчининг эътиборини жалб қилади. Масалан, 1952 йилда Венгрия 600 хил подшипник ишлаб чиқарган бўлса, ҳозирги пайтда бор-йўғи 221 хил подшипник ишлаб чиқармоқда. Совет Иттифоқидаги ва бошқа социалистик мамлакатлардаги турдош корхоналар билан бу соҳада кооперативлаштириш ва ихтисослаштириш амалга оширилганлиги туфайли подшипниклар ишлаб чиқаришдаги параллелчиликка барҳам берилди, ишлаб чиқариш технологияси такомиллашди ва маҳсулот арзонлашди. Натижада республикамиз 20 миллион форинтдан кўпроқ маблағни тежаб қолди.

Ўзаро қулай ва тенг ҳуқуқли ҳамкорликнинг истиқболи порлоқ. 1975 йилга бориб, мамлакатимизда биринчи атом электр станцияси ишга тушади. Бу объект учун ускуналарнинг кўпчилиги СССР корхоналарида тайёрланмоқда. Совет мутахассислари, шунингдек атом электр станциясини лойиҳалаш, қуриш, монтаж қилиш ва ишга туширишда техникавий ёрдам кўрсатадилар.

Совет Иттифоқи билан иқтисодий ҳамкорлик, мамлакатларимиз ўртасидаги бузилмас сиёсий алоқалар Венгрия халқ хўжалигини ривожлантириш, халқларимиз моддий фаровонлигини ошириш ва Венгрия тупроғида социализм қуришнинг муҳим шартидир.

Иштван КУЛЬЧАР,
Будапешт.

САМАРАЛИ ҲАМКОРЛИК ЙИЛЛАРИ

9 МАЙ — ЧЕХОСЛОВАКИЯ ОЗОД ҚИЛИНГАНЛИГИНИНГ 22 ЙИЛЛИГИ

Чехословакия озод этилганлигининг 22 йиллиги Совет ҳокимиятининг шонли 50 йиллиги санасида нишонланмоқда. Улуғ Октябрь миллий тарихимиз, чех ва словак халқларининг тараққиёти, уларнинг мустақил давлат бўлиши билан чамбарчас боғлангандир.

Октябрь революцияси ғоялари халқаро иқтисодий муносабатларни ҳам шакллантирган бўлиб, бу муносабатлар эндиликда социалистик мамлакатларни бирлаштирмоқда. Бу — пролетар интернационализми, тўла тенгҳуқуқлилик суверенитет, қардошларча ёрдам ва ўзаро манфаатдорлик принципларига асосланган янги типдаги муносабатлардир.

Социалистик мамлакатларнинг ўзаро ва аввало Совет Иттифоқи билан маҳкам ҳамкорлиги Европадаги халқ демократик давлатларининг урушнинг оғир оқибатларини енгиб ўтиб, хўжаликларини планли равишда тез кўтара олишларида ҳал этувчи фактор бўлди.

1966—1970 йилларга мўлжалланган тўртинчи беш йиллик планимизнинг асосий вазифаларидан бири — ишлаб чиқаришнинг етакчи, истиқболли тармоқларини ривожлантириш билан бир қаторда халқаро меҳнат тақсимотида Чехословакия Социалистик Республикасининг қатнашувини кенгайтиришдан иборатдир. Биз бунга ташқи савдони ривожлантириш, ишлаб чиқаришни ихтисослаштириш ва кооперативлаштириш, илмий ва техника тадқиқотлари соҳасидаги кучларни бирлаштириш билан эришяпмиз.

Чехословакия Совет Иттифоқидан тобора кўп миқдорда асосий хом ашё, ёқилғи ва материал турларини оляпти ва шулар билан ўз эҳтиёжларининг учдан икки қисмини қондиряпти.

Ҳозир табиий газ конларини қазишда, СССР—Чехословакия газ қувури қуришда ҳамкорлик қилишнинг янги имкониятлари муҳокама қилинмоқда.

Совет Иттифоқига биз асосан машиналар ва ускуналар жўнатмоқдамиз.

Илмий тадқиқотлар планларини мувофиқлаштириш — меҳнатни муваффақиятли тақсимлаш, ишлаб чиқаришни ихтисослаштириш ва кооперативлаштиришнинг муҳим гаровидир. Бу нарса ижодий куч ва моддий маблағларни илмий-техника революцияси олға сураётган энг актуал масалаларни ҳал қилиш учун бирлаштиришга имкон беради. Биз Чехословакия Социалистик Республикаси фани ва техникасининг бундан буёнги ўсиш йўли қарийб 130 минг ходимдан иборат тадқиқот коллективларимизнинг Совет Иттифоқидаги кўп миллионли олимлар армияси билан чамбарчас алоқасида эканлигини кўриб турибмиз.

Чехословакия, Совет Иттифоқи ва бошқа социалистик мамлакатларда планлаштириш ва халқ хўжалигини бошқариш системалари ислоҳ қилинмоқда. Ишлаб чиқаришнинг фойда етказиши, маҳсулот сифатини яхшилаш масалалари олдинги ўринга сурилмоқда. Шу муносабат билан ташқи савдонинг самаралилиги, халқаро иқтисодий ва илмий-техника алоқаларининг бутун механизми масалаларига берилаётган эътибор анча ошмоқда.

Ҳамкорликни мустаҳкамлаш, халқаро иқтисодий доирада хўжалик ҳисобининг ленинча принципларини қўллаш — Ўзаро Иқтисодий Ёрдам Кенгашига аъзо бўлган айрим мамлакатларнинг манфаатларинигина эмас, шу билан бирга бутун социалистик ҳамдўстлик манфаатларини кўзлаб ишлаб чиқаришни ихтисослаштириш, кооперативлаштиришни янада жадал ривожлантиришга олиб келади.

Алоқаларимизнинг ривожланиши — Совет Иттифоқи билан биргаликда Улуғ Октябрнинг 50 йиллиги байрамини кутиб олаётган социалистик мамлакатлар сиёсий бирлигини мустаҳкамлашнинг муҳим факторидир.

Станислав ВЛНА,
Чехословакия Социалистик Республикасининг Ўзаро Иқтисодий Ёрдам Кенгашидаги доимий вакилининг ўринбосари.
(ТАСС).

ОБ-ҲАВО

Бугун кундузи Қорақалпоғистон АССР ва Хоразм областида ҳавонинг ўзгариб туриши, айрим жойларда вақти-вақти билан ёмғир ёғиши, момоқалдироқ бўлиши кутилади. Республиканинг бошқа районларида ҳаво ўзгариб турса ҳам, ёғингарчилик бўлмайди. 25-38 даража иссиқ бўлади.

Тошкентда ҳаво ўзгариб туради, ёғингарчилик бўлмайди, 26-28 даража иссиқ бўлади.

АЖОЙИБОТЛАР... ҚИЗИҚ ҲАНГОМАЛАР...

ЖАЗОЛАНГАН ЎҒРИЛАР

Гетеборг (Швеция) шаҳридаги ҳайвонот магазинидан денгиз тимсоҳи ўғирланди. Ўғрилар ўзларининг қандай хатарли аҳволда қолганига шубҳаланмаган ҳам эдилар. Тимсоҳнинг найзасимон сузгичига салгина тегиб кетилса борми, бу ҳатто кўз ойнакли илоннинг чақишидан ҳам хавфли эди. Швеция маъмурлари ўғриларни полицияга таклиф қилиб, радио орқали эълон берди.

ҚИЗИҚ ЎЙИН

Нью-Йоркда янги турмуш қурган куёв-келин почта қутисидан иккита билет топиб олишди. Улар кириш жуда қийин бўлган спектакль билетлари эди. Билетларга шундай деб ёзиб қўйилган эди: «Кимдан эканлигини топиб кўринг-чи».

Эр-хотин театрга бориб, янги пьесани зўр мамнуният билан томоша қилдилар. Уйларига қайтиб келишса, квартирасидаги нарсаларнинг ҳаммаси ўғирлаб кетилганини ва эшикка иккинчи хат ёзиб қўйилганини кўришди. Унда шундай сўзлар бор эди: «Энди кимдан эканлигини билгандирсизлар».

ҚЎЛГА ТУШГАН КИТ

Чўртан балиқларни қувиб кетаётиб, ҳавзага тушиб қолган 80 тонналик китни озиқлантириш учун Канаданинг Ньюфаундленд ороли маъмурлари 1 минг доллар маблағ ажратишга мажбур бўлдилар. Бундан буён китни очиқ океанга чиқариб юбориш учун бирор йўл топилмагунга қадар у кун сайин анча миқдорда балиқ билан боқиб турилади.

Редактор М. ҚОРИЕВ.

СОВЕТ ЎЗБЕКИСТОНИ
Орган Центрального Комитета Компартии Узбекистана, Верховного Совета и Совета Министров Узбекской ССР.

БИЗНИНГ АДРЕС ВА ТЕЛЕФОНЛАР

ТОШКЕНТ, «ПРАВДА ВОСТОКА» КЎЧАСИ № 26. Редактор — В36545. Редактор ўринбосарлари — В37914, В39323, Масъул секретарь — В34455, Масъул секретарь ўринбосарлари — В37283 Партия турмуши — В33469, Марксизм-ленинизм назариясини пропаганда қилиш, халқаро ҳаёт — В31216, Коммунистик тарбия — В31455, Саноат, капитал қурилиш ва транспорт — В34780, Совет қурилиши — В33258, Қишлоқ хўжалик — В37604, Адабиёт ва санъат — В32036, В37221, Фан, мактаб ва олий ўқув юртлари — В34451, Маҳаллий ахборот — В32347, Оммавий ишлар ва хатлар — В39005, В33553, Иллюстрация — В34524, Стенографистка — В37343, Корректура — В37162, Эълонлар — В38142, Коммутатор — В30249, В30250, В30251, В30252, В30253, В30254, В30255, В30256, В30257, В30258.

№ А — 108. Ўзбекистон Компартияси Марказий Комитети бирлашган нашриётининг босмахонаси, Тошкент шаҳри. Индекс 64543. Р. 00923.